

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnének.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Gondolattarlózás az egyházi adózás mezejéről.

Tisztázzuk az eszméket. Ha a helyes elvet meg tudjuk állapítani, csak az esetben lesz helyes ítéletünk s belőle vont következtetésünk is. Egyházunk felfogásából kifolyólag kell a felmerült nagy kérdéseket megoldani s bármennyire döntőnek kell is elfogadnom Baltazár Dezső barátomnak a mai jogtudományok magaslatán kifejtett érveit, valamint a nagytiszteletű szerkesztő ur történelmi visszpillantásait az egyházi adózás kérdését illetőleg, ennek eldöntésénél a szeretet elvét egyedüli nyomós érvel el nem fogadhatom.

Gróf Tisza István ur meg az általa hangoztatott adózási elvet t. i. a szolgálat arányában bizonyosan nem református iskolában tanulta. Vagy akkor nem volt bátorsága megmondani neki vallástanítójának, hogy, a mennyiben Isten dicsőítésének emelését segíti elő a reá bízott vagyonnal, viszontszolgálatról szó sincs, mert mindannyian a leggazdagabbtól a legszegényebbig sáfárok vagyunk, s az Uré a föld és annak minden gazdagsága I. Kor. 10, 26. Hadd mosolyogjanak bár egyesek szánakozólag érveimen, igazi vallásos kedély előtt ez fog a legtöbbet nyomni. Ez az érv, a mely előtt hajoljon meg, kit a jog és igazság szövevényes utai erkölcsileg szigoruvá vagy mondjuk nehezen könyörülővé tettek, ez az érv, a mely előtt porba kell omolnia annak is, kit embertársainak nyomora, a kiáltó szenvedések meg nem hatnak. Bolond — így szól az Ur — még az éjjel megkivánják a te lelkedet te töled, a melyeket pedig készítettél, kiéi lesznek? Luk. 12, 20.

Adjátok meg a császárnak, a mi a császáré, Istennek, a mi az Istené, mondja az irás Mt. 22, 21. Luk, 20, 25. És vajjon a császártól kapták-e első sorban vagyonukat azok, a kiknek van, avagy nem Istentől nyerték-e s azzal együtt az életet? És vajjon nem Istennek tartoznak-e

többel, ki azt akarja, hogy az ő neve tiszteltetésék mind az egész földön. A *δόξα θεοῦ* I. Kor. 10, 31. Az Isten dicsőítésére élni, ez az ember legfőbb hivatása, nemcsak, hanem kötelessége is. Hiszen minekünk mindannyiúnknak sáfárkodnunk kell a reánk bízott talentumokkal Mt. 25, 14. mert mindannyiúnkat számon kérnek: adj számot sáfár. Luk. 16, 2. v. ö. I. Pét. 4, 10. stb.

És így én nem pusztán erkölcsi, hanem hitbeli alapokon is sürgettem az adóügy méltányos rendezését. Éppen egyházi téren kell a méltányosság elvének érvényesülni, mert ez folyik annak lényegéből s a ki elvi alapokon vitatja a vagyonra tekintet nélkül kivetett egyházi adót, az végetlen nagyot téved. Éppen Krisztus hirdeti, hogy a kinek, sokat adtak, sokat kívánnak attól Luk. 12, 48. Éppen Isten az, a kivel szemben kegyes lélek soha eleget nem tehet, legalább úgy nem, hogy azt mondhassa, immár eleget munkálkodtam az Urért. Ide, a szívhez, a lélekhez kell appellálni, a vallás forrásait felkeresni, midőn Isten dicsőségét szolgáló egyházunknak nem anyagiakban bővölködéséről, hanem eltartásáról, lételéről van szó. Az állam kiveteli és szükség esetén beszedi az adókat erővel és hatalommal. Az egyház mindenkitől annyit kíván, a mennyire képes, a mennyit adhat. Tulajdonképpen nincs semmi jogi határ. Mihelyt valaki azt vizsgálja, mennyi adó esik a másik egyháztagra, s vitatkozik 10—20 krajcárokon, az egyházi adó (— persze szükségből használt szó —) ideális fogalmától eltért.

Ezért nem szedtek kezdetben semminémű egyházi adót, hanem alamizsnálkodtak, (Csel. 5. v. ö. máj. 9-iki szám) megjáránk, hogy ha manapság így akarnánk megélni. De azért a helyzet legkevésbé sem változott. Homlokegyenest ellentétes természetű az állami és egyházi adó. Amott a jog és igazság a főmotivumok, itt az ember vallásos ereje, amott a határok megszab-

hatók, itt nincs semmi, a mi határt szabhatna. S ha az egyház is a méltányosság és igazság álláspontjára helyezkedik, az nem tulkövetelés, hanem a *kegyesség számára adott engedmény*.

De hadd folytassam még egy kicsit a gondolatlarlózást azon a mezőn, melyet előttem már meglehetősen learattak, nem többé elvi oldalról vitatván azt, hanem pár időszerű gondolatot fűzvé hozzá.

A 19-ik század nagy eszmék megvalósításában telt el. Testet öltött a szabadság, egyenlőség, testvériség, megoldást nyert jó részben a nemzetiségi kérdés. De maradt egy megoldatlanul, melynek kiegyenlítése a jövő feladata leendő ez a socialis kérdés. Az eszmék olyanok, melyek születésüket előre jelentik, de aztán nem nyugosznak, míg bármi áldozatok árán is testté nem lesznek.

Érdekes, hogy a socialis mozgalmak a mily mértékben támadják a vagyont, a tulajdont, éppoly mértékben vallásellenes irányuak is. Szt. Simon, Owen, Cobet, Proudhon vagy Lassale egyaránt hirdetik, hogy a keresztyénség nem volt képes boldogítani az emberiséget. És honnan ez a nagy ellenszenv? Mert a keresztyénség e tekintetben conservatív a maga felfogásában s a régi rendnek, társadalmi fejlődésnek legszilárdabb alapja. Hiszen akárhogy igyekezzenek is egyesek emancipálódni, mégis csak ker. társadalomban élünk ma.

Sajátságos jelenség az egyház eme nagy jelentőségének félreismerése, mikor oda concludálnak, hogy az egyház nem ad annyit, mint az állam, tehát nem is kérhet annyit. Pedig éppen úgy áll a dolog, hogy nem magok a vallásos eszmék, hanem a terhes egyházi adók miatt szakadnak el az egyház testétől hivi s lesznek communistikus törekvések martalékjai. Ha socialis viszonyaink az adózás terén rendezve volnának, nekem hitem, hogy megszűnnék a ker. ellenes socialismus. Nos tehát lássuk a szolgálat és viszontszolgálat mérlegét.

A nagybirtokos osztály egyelőre semmit nem veszít, de annál többet az egyház, melyet sorvadni, pusztulni engednek. Ámde ennek hatása alatt átalakul a társadalom, előáll a jövő socialis állama, úgy, a mint Lassale-nak, Behelnek stb. a fejében megfogamzott. Mert az állam csak addig adja a biztóságot, a meddig a többségre támaszkodhatik. Mihelyt egyszer a parlamenti többség a socialismus részén van az általános szavazati jog alapján, a jövő állama természet szerint alakul. Milyen jó volna akkor az a conservatív egyház! Dehát ha nincs ereje, ha az elégedetlenség hűtlenné teszi hozzá fiait.

Pedig a socialismus forrongó eszméje ala-

kot fog öltetni. Bárha ker. alapon történik az! Hiszen egyházunknak vannak socialis feladatai. Németországban érezték ezt s igyekeztek ellenhatást idézni elő ker. socialismus útján (Stöcker, Wagner, stb.) És nálunk nem kellene az egyházat megerősíteni a jövő küzdelmeivel szemben? Ott egyről 56-ra szökött a megválasztott képviselők száma 1 $\frac{1}{2}$ millió beadott szavazattal s nálunk nincsenek-é ilyen kilátások?

Maga az egyházi adózás könnyítése a szegény osztályon a socialis kérdés részben való megoldása. Szolgáljon erre például Tiszaroff község.

Mikor egy évvel ezelőtt ide jöttem, lelketlen socialista agitatorok, kiharználva a választási szenvedélyeket, száznál több egyháztagot aláíratnak, hogy felekezeten kívülé lesznek. És talán azzal izgattak, hogy vallásra nincs szükség? Óh nem! hanem azzal, hogy a pap az uraknak és nem a szegény embernek van a pártján és hogyha nekem nem sikerül meggyőzni őket, hogy a papnak nem hivatása valaki, pláne valamely osztály ellen pártállást foglalni, nem tudom, hogy nem lett volna-é eredménye az izgatásnak.

Ezek tények, melyeket maguk az urak is érezték és a melyeknek hatása alatt jött létre mai újabb adórendszerünk. Eltekintve az állami törvény alapján szedett 5%-os iskolai adótól, az egyházi adózás addig a párbérrendszerre volt építve. Tanulságos meghallgatni, mennyi igazsággal és méltányossággal. Tiszaroff 3100-ig terjedő lakosságának összes földbirtoka legelövel együtt legfeljebb 2000 hold, a református nagybirtokosság nevéen állhat 9—10 ezer hold. A párbér mindenkinél egyenlő lévén, természetesen egész párbért fizetett mindenki 11 kor. 64 fillért, félpárbért 6 kor. 36 fillért, vegyes pár 4 koronát a terményt is pénzül számítva. Ebből kijön aztán, hogy a földbirtokosok összes párbér-kivetése volt 52 kor. 92 fillér, mert többen nem is itt laknak, a lakosoké pedig 5874 kor. 38 fillér, mondó ötezernyolcszázhetvennégy kor. harmincnyolc fill. Nem hiszem, hogy a személyi adó legerősebb vitatója is ezt igazságosnak ismerné el. És ezenkívül volt az iskolai adó, minden gyermektől 4 kor. 70 fillér. Hogy a változást is röviden felemlítsem, első sorban elismeréssel kell lenni a kisbirtokosok iránt, kik a 12, 14, 16%-os *progressiv adót fogadták el*, másodsorban a földbirtokosok iránt, kik a 126 kor. maximális adót (itteni birtok után átlagul vehető 10%) tettek magokra kötelezővé.¹ És azóta egyházellenes

¹ Természetesen az alább szállított személyi adó megmaradt, mert a létminimum (pl. Anglia) egyházi téren nem alkalmazható. De az 5% os iskolai adóval együtt az egyháznak fizetett 15% os adó még progressiv adózás mellett sem emelhető. Az e százalékon felüli adó nagyon fedezhető lenne államsegélyből.

socialismusnak semmi nyoma s politikailag is nagyon meglanyhult tevékenysége. Milyen könnyű volna nekik most egy kis államsegélylyel, nagyon rossz viszonyaink mellett is, teljes viszonyosságot teremteni.

Szerintem tehát a ker. kegyesség maga nem engedheti meg, hogy valaki kisebb arányban vegyen részt az egyházi terhekben, mint teheti. Mentől többet nyert valaki az Urtól, annál nagyobbak kell benne a hála érzetének lenni. Mit gondoltok — kérdi az Idvezítő — ki szereti jobban az ő Urát, az a szolga, a kinek 500, vagy a kinek 50 pénz engedtetett el? Az, a kinek több engedtetett, feleli Simon és Jézus helyben hagyja: igazán itél. (Luk. 7, 41; kv.) De az adó aránytalanságát nem engedi meg a kor-szellem sem és vigyázzunk, hogy ker. társadalmunk alapjai meg ne bomoljanak, hogy a vak Sámsonnal nyakunkba ne zudítsuk az épületet.

Lencs Gésa.

37. §.

Az a 37. §, melyet ezen cikk címül feljegyeztem, így hangzik az egyetemes konvent által, az 1903. évben tartandó országos zsinatra készített előzetes törvénytervezetben: *a presbyteri gyűlés elnöke a lelkész. Ott, a hol több lelkész van, ha a hivatali szolgálatára nézve idősebb lelkész egyszersmind esperes, vagy püspök, akkor a presbyterium elnöke az ottani szolgálatára nézve utánna következő idősebb lelkész.* Ez ellenében a heves-nagykunsági egy.-megye 1903. év április hó 2-án Kisujszálláson tartott gyűlésében, az 1893. évi királyi jóváhagyást nyert törvénykönyvünk 28. §-át kívánja változatlanul feltartani mely így szól: *a presbyterium elnöke a lelkész, vagy helyettes lelkész. A mely egyház-községben több lelkész van, elnök az azon egyház szolgálatában hivatalára legidősebb lelkész, kivéve a hol e részben, más gyakorlat fejlődött ki.*

Nem hiszelgek magamnak azzal a hiu gondolattal, hogy a heves-nagykunsági egyházmegye közgyűlésen általam helyeselt állásfoglalásának, egyéni nézetem nyilvánításával nagyobb súlyt, vagy jelentőséget kölcsönözök; de miután egész özöne indult meg a zsinati törvényjavaslatok feletti egészen jogosult bírálatoknak, nézetnyilvánításoknak és eszmecsereinek, nem lehetetlen, hogy ha többször és több oldalról nem lesz hangoztatva az idézett §-ra vonatkozó nézet, végre nyomtalanul elhangzik, mint a kiáltó szó a pusztában.

Nézetem szerint e javaslat, halálos veszedelmet rejt magában nagy népességű egyházainkra nézve, szinte megdöbbentő, hogy egy §., melyet kétségtelenül jóakaratból, az egyház üdve, boldogsága iránti nemes érdekeltségből eredőnek kell tekintenünk, olyan tartalmu legyen, hogy ha egyházunk ellenségeire lenne bízva alkotmány-szervezetünk megállapítása, azoknak is dícséretére válnék az ölü méregnek egyházunk organismusába való ilyen ügyes becsempészése. Ennek a javaslatnak megvalósítása még ott sem jogosult, a hol több lelkész — négy öt, — van, bár ott az egyházi

terhet a több között tűrhető arányban lehet elosztani, mert legyen bárki püspök és esperes, annak az egyháznak szolgálata alól, melynek jövedelméből él, magát ki nem vonhatja. Tisztában vagyok azzal, hogy bármely lelkész szolgálatára nemcsak saját egyházközsége, hanem az egyetemes egyház is igényt tarthat, és a legnagyobb elismeréssel adózom azoknak a férfiaknak, kik tudásukat, tapasztalataikat, lelki testi erejüket az egyetemes egyház érdekében érvényesítik; igaznak vallom és ismerem, a mit a nagy Révész Imre ezen szavakban kifejez: „Azon elvet, hogy minden egyes püspök, nem csupán tartózkodási helyének, hanem az egész anyaszentegyháznak, érdekét, javát, boldogságát tartozik munkálni, folyvást megtartották az első századokban. Egy a Krisztus az anyaszentegyház feje s a test egyes tagjainak bármi lett legyen helyzetésük, az egységes fő által vezéreltetve, az egésznek közjávára kellett dolgozniok s ha például valamely egyházi gyűlésben a karthágói püspök azt mondta volna, hogy ő csak Karthágo érdekében adja szavazatát: a legerélyesebb közmegrovattatást el nem kerülhette volna, ámde kétségtelenül az az első és fődolog, hogy bármely lelképásztor saját egyházközségének éljen, és ha nincs annyi képessége, vagy tehetsége, hogy annak háttérbe szorítása nélkül szolgálja az egyetemes egyházat, erkölcsi kötelessége a felajánlott hivatalt el nem vállalni. A lelképásztor és gyülekezet egy családot alkot, melyben a családapa gondja, hivatása a lelképásztorra néz, úgy, hogy jogosan és helyesen alkalmazhatjuk erre a viszonyra, a mit Pál apostol Timotheusnak mond: *ha valaki az övéiről, és főképpen az ő háznépéről gondot nem visel, az a hitet megtagadta és a hitelennél alábbvaló.* (I. Timoth. V. 8.) A ki más egyházak ügyeit előbbvalónak teszi saját egyháza ügyeinél, olyan, mint az a méltán gunyolt édes anya, a ki gyermekmenházi, meg nem tudom én miféle gyermekvédő és ápoló felvételekre eljár: míg otthon saját gyermekei piszokban fetrengenek és éheznek. Ha igaz, a mit távolról sem akarok kétségbe vonni, — mert a dolog természete szerint annak így kell lenni, — hogy egy püspök, vagy esperes tudományban, tapasztalásban, buzgó munkálkodásban, kimagasló lelkészársai között: ezeket az isteni kegyelemből nyert kiválóságait, nem köteles-é első sorban saját egyházközsége anyagi és szellemi felvirágztatásának előmozdítására szentelni, és nem kötelessége-é annak, a ki mások buzgó munkálkodásra serkentésére van hivatva, magát mindenestől példányképül állítani? Nem szolgálhat indokul ezen javaslat elfogadására az sem, a mit itt-ott feltűllet halottam hangoztatni, hogy ha a püspök, vagy esperes az egyházi elnök, ki ellenőrzi működését, mert ellenőrzői közeget nem jár semmi nehézséggel találni; szomorú dolog volna, ha csak a püspökök és csak az esperesek volnának erre képesek a lelképásztorok között. Egy puritán gondolkozásu püspököt, vagy esperest, — pedig ilyeneknek kell azoknak lenniök, — nem bánthat a kölcsönös ellenőrzés elvének alkalmazása akkor, midőn ez által az a krisztusi elv valósul meg: *a ki legnagyobb köztetek, olyan legyen, mint a legkisebb, és a ki fő, olyan legyen, mint a ki szolgál.* (Lukács XXII., 26.) Azt is kérdésbe tehetjük, hogy mi történjék olyan esetben, mikor a püspök, vagy esperes olyan egyházközségben szolgál, a mely csak egy papi állást tart fenn? Hát itt ki vigye helyette az elnöki tisztet, vagy kis egyházban végezheti azt, de nagyban nem?

De hogy ezen javaslat veszedelmes volta annál inkább kitűnjék, vessünk egy pillantást különösen az

olyan egyházak beléletére, a melyek két lelkipásztori állást tartanak fenn. Ezek a kettős papsággal bíró egyházak 10—20 ezer, sőt nagyobb lélekszámmal is bírnak, van 100—200 ezer korona értékű vagyonuk, földben, épületekben, tőkepenzben, van 20—30 tanítóval bíró népiskolájuk, van 16—20 tanárral berendezett gymnasiumok. Már most kérdezem: nem felülmulja az egy ember erejét, hogy egy személyben egyháztanács-elnök, iskolaszéki-, igazgatótanács-elnök legyen, ellenőrizze az egyház vagyoni ügyeit, tartson mindenféle gyűléseket, látogassa az iskolákat, üljön hétszámra a népiskolai, gymnasiumi vizsgákon, fogadja a különböző ellenőrző közegeket, végezze a mindenféle kimutatások stb. felterjesztéseit, e mellett predikáljon, kereszteljen, eskessen, temessen stb.? Sőt, ha volna mindezekre ereje, van-e ideje? De meg jogos és méltányos dolog-e, hogy egy lelkész vállára rakjunk, — a ki nem egy esetben már idős ember is, — minden terhet és felelősséget, mikor a másik lelkész is csak olyan jövedelmet élvez. A ki a nagy egyházak jólétét, virágzását igazán óhajtja, annak nem apasztani, — mert az a javaslat mintegy apasztja, — hanem növelni kellene a lekipásztorok számát. Két lelkész buzgó és odaadó működése mellett is elég felületesen megy sok dolog a nagy egyházakban, és ebben rejlik azok tespedésének, bomladozásainak egyik oka, hátha még egy lekipásztoron lesz ugyyszólván minden teher! Igaz, hogy ezt a terhet lehetne segédlelkész-tartással könnyíteni, de arra a javaslat nem intézkedik, hogy annak a fizetését ki fedezze, és az is meggondolandó, hogy egy segédlelkész, bármily jóra való legyen is, sok esetben nem pótolhatja a rendes lelkész működését.

Mindezeknek elgondolása azt tanácsolja, hogy mellőzzük ezt a javaslatot és hagyjuk érintetlenül a most érvényben álló 28. §-t, megélünk azzal, hiszen ha a püspök, vagy esperes hivatalos ügyben távol van, készséggel fogja a közügy érdekéből másik lelkész társára helyettesíteni.

Ajánlom az elmondottakat, minden illetékes ténnyezők, egyházak és lekipásztorok figyelmébe. Szerintem a két lekipásztori állást fenntartó egyházakon jogsérelem is követtetik el azzal, hogy egyik lekipásztorát elvonják hivatalos kötelességei teljesítésétől, éppen azért saját jól felfogott érdekekben bölcsen teszik, ha ezen javaslat ellen nyilvánosan felszólalnak és tiltakoznak.

Irtam Kisujszálláson, 1903. május 8.

Gulyás Lajos,
ev. ref. lelkész.

Nyílt levél Láncoz Józsefhez.

Kedves atyámfia! Vedd jó néven a jó szót. E t. lap 20. számában a leendő új énekes könyvről is irtál, mely véleményed újra megerősíti azt az én régi tapasztalatomat, hogy csakugyan csudálatos teremtsései vagyunk mi a jó Istennek!

Azt, a mit egyik rész épített, vagy építeni akar, a másik rész azonnal rontja, bontja, ledönteni akarja! Emlékezzél csak vissza a multakra, nem rég volt. Im, meghozzuk az 1881-iki törvényt, ő felsége szentesíti, s midőn az életbe léptetésnél még az a püspökünk is munkába áll, ki azért nem ment a zsinatra, mert elvi okai voltak, hogy ne menjen; im előáll egyik egyházi lapunk. (mely köré egy egész romboló társaság gyűlt) s a szentesített törvényt lepiszkondérozza a

föld poráig; ugyanakkor egy másik egyh. lapunk főembereinket, püspökeinket állította pellengérré!

Im az új énekeskönyv elkészültének 12-ik órája elérkezett, építeni akarunk, erősíteni, lelki énekek zengedezésével buzgóságra akarjuk serkenteni felezt a mi szorongatott, hányattatott ref. egyházunkat, értelmesebbé, műveltebbé tenni, ezt a mi forrón szeretett kálvinista magyar népünket, s előáll egy atyánkfia, s ezt mondja: ha ez meg az az ének be nem vétetik, (mert kihagyattott), hát ő meg nem engedi az új énekes könyvet, mert náluk az iskolás gyerekek azt szokták karácsonykor kántálni az ablakok alatt (látod? Becsukod in angula: ergo pluit!) a másik azzal argumentál egy zsol-tár mellett (mely azért maradt ki, mert 333. év alatt se tudta a nép helyesen megtanulni) hogy az ő harsány hangu kántora visitatiókor azt szokta az esperesnek *vacsora után* elkurjantani; a harmadik meg a saját művét (mely szerinte egyedül a legjobb) oly feltétellel óhajtja bevétni, hogyha az kimarad, az ő gyülekezetébe ugyan nem fog belépni az új énekes könyv. Te meg azt mondd a felolvasó estélyeiden jelen levő földműves hiveddel: „*az énekes könyvet mégsem kellett volna bántani.*“

Dehát add értésére annak a te buzgó hivednek, hogy ugyanazon zsol-tárokat és dicséreteket, ugyanazon kóttákon fogja énekelhetni ezután is, csak hogy tiszta magyar alakzatban ehhez szabva némi változtatás és igazítással a szöveget, a kóttája pedig olyan lesz, hogy mindenki megértheti; világosítsd fel jóakarattal is buzgó hivedet, hogy az „*Istenre bízom magamat*“ ezután is főekessége lesz énekes könyvünknek, s arról is tégy különösen említést, hogy a mai korban, midőn már gyermekeink az iskolai olvasó könyvekből legelső írónk remekeit olvassák, nem taníthatunk nekik többé olyan „*Róka szoros egykor*“ — féle

„Feltámadt, mert ő igazán
Angyala jelenté nyilván
Pétert vigasztalván“

éneket! Azt is mondd, hogy: az új nótákat meg, ha akarja, megtanulja, ha akarja nem! Hanem azért majd meglásd, mégis megtanulja, mert észre veszi hogy ez az én testemből való test, hogy a mienk, szívébe fog menni ez az igaz magyar dallam! A mi confirmandusaink már örvendezve éneklék:

Alleluja! Alleluja!
Legyen áldott az ég Ura,
A ki csupa szeretet!

Vale! Gyoma.

Kálmán Farkas.

TANÜGY.

A gyakorlati tanárképzésről.

A kolozsvári tanári-körnek a f. évi febr. hó 28-án kelt, s a közoktatási kormányhoz intézett előterjesztése e lap f. évi 17—19. számaiban volt közölve. Eme előterjesztésről annyival inkább el akarom mondani véleményemet, mert ugyanezen tárggyal az orsz. tanár-egyesület debreceni köre is foglalkozott már és meg-

állapodásában a kolozsvári körrel teljesen egyetértett abban az irányban, hogy a gyakorlati tanárképzés fogyatékossága a tanári munka értékének igen nagy kárára van.

Mielőtt a kolozsvári kör megállapodásairól szólnék, lássuk röviden a magyar tanárképzés mai állapotát.

Lássuk először is, hogy milyen módszerrel dolgozunk napjainkban a középiskolákban, vajjon ki alakult-e már az egyes tantárgyak körében bizonyos módszeres eljárás, mely nagyjában egyöntetű volna minden intézetben, vagy legalább is ugyanazon intézet kebelében. Hogy ezt megállapíthassuk, tekintsünk végig röviden azon képzésen, melyen a mai középiskolai tanár végig megy. Nyolc féléven át hallgatja a szaktárgyait az egyetemen, sőt ezalatt paedagogiai és philosophiai tanulmányokat is kellene végeznie. Gyakorlati kiképzéséről is gondoskodik az állam de csak is a b.-pesti egyetemen olyan formán, hogy a gyakorló gymnasiumban alkalma van megfigyelni a jelöltnek a tanítás menetét. Az alkalom tehát meg van adva a gyakorlati kiképzésre, habár nyugodt lélekkel senki sem állíthatja, hogy ezt az alkalmat tényleg fel is használja minden jelölt, sőt határozottan merem állítani, hogy különösen a tanárjelölteknek az utóbbi években történt nagymérvű megszorodása következtében $\frac{1}{20}$ -ad része sem figyeli meg a tanítás menetét. Nehány ösztöndíjas tanár jelöltet kivéve tehát a jelöltek legnagyobb része gyakorlati kiképzésen nem megy keresztül, hanem a gyakorlati tanítást a szakvizsga letétele, illetőleg 4 év elvégzése után rögtön meg kezdi és így egyenesen a felelősség összes terheivel együtt veszi át szaktárgyainak bizonyos osztályokban való tanítását, vagyis kísérletezéssel szerzi meg a gyakorlati jártasságot. Ha szorgalmasabb volt, s minden idejét nem foglalták el az alap és szakvizsgának elég sokoldalú követelése, akkor még foglalkozhatott elméleti paedagogiával is. De a fiatal jelölt nagyon csalódik, ha azt hiszi, hogy az elméleti ismeretek már őt jó paedagogussá teszik. Az elmélet alkalmazása közben minduntalan fennakad. Kihez forduljon azután segítségért? Talán tanár társaihoz? Ámde azok adhatnak ugyan egyes konkrét esetekre vonatkozólag felvilágosítást, de a gyakorlati tanítás módszerét, az egyes szaktárgyak módszeres kezelését semmi szín alatt meg nem ismertethetik a jelölttel, lévén nekik is elég órájuk, meg még egyébbb dolgozatjavítási teendőik. Ott volna még az igazgató, kinek talán a rendtartás köteleseket is ró a vállaira ez irányban. De bizonyosra vehetjük, hogy az igazgató sem fogja a jelöltet rendszeresen bevezetni a szaktárgyak módszeres kezelésébe, egyrészt mert ő az adminisztrációval is eléggé el van foglalta, más részről pedig mert ő is csak saját szaktárgyaiban, azoknak a módszeres kezelésében bír jártassággal. Ha tehát a jelöltnek a szakja nem egyezik meg az igazgató szakjával, még csak esetről-esetre alkalmazható utbaigazítást sem nyer tőle a jelölt. Támaszkodhatnék még a jelölt a tantervi utasításokban foglalt elvekre is, de ezekből is legfőleg csak a tanítás menetéről nyerhet felvilágosítást.

És mi az első gyakorlati év végeredménye? A jelölt el van foglalta a gyakorlati tanítással is, meg a vizsgára is kénytelen készülni. Lássuk, hogy a jelölt az első év végén milyen ismeretekkel számol be a paedagogiai vizsgán? Ha csak a vizsgálat követelményeit tekintjük, akkor azt mondhatjuk, hogy a szabályzat egészen korrektül állítja fel és kimerítően felsorolja mindazon követelményeket, a melyeket a jelöltől a sikeres tanítás érdekében meg lehet követelni és ha a

jelölt mindezeknek meg felel, akkor úgy a gyakorlati képzés, mint az elméleti ismeretek elsajátítása teljesen kifogástalan. Mert a szabályzat értelmében ismerni kell a jelöltnek a paedagogiai általános alap elemeit, az elméleti paedagogusok nézeteit pl. a rendtartásról, felügyeletről, fenytésről, büntetés és jutalmazásról az iskola és a szülei ház viszonyáról stb. De már erre vonatkozólag is megjegyzem, hogy jelen viszonyaink közt az elméleti paedagogiai kérdésekre adandó feleletek is nagyon nehezen állanak a jelölt rendelkezésére, ezek az ismeretek nincsenek összefoglalva nálunk valamely öntudatosan szerkesztett kézikönyvbe, a jelöltnek vagy elavult könyvekből kell elavult nézeteket megismernie, vagy fordított vagy idegen nyelven irt könyvekből összekutatni, vagy pedig egyes szakfolyóiratokból a megfelelő értekezéseket összekeresni, melyek sok esetben ellentétes felfogásokat tartalmaznak. Sőt azt is megjegyezhetjük, hogy az elméleti paedagogiában bizonyos tételeknek egészen más jelentősége van az elemi, mint a közép iskolában, s megtörténhetik, hogy a jelölt által használt forrás éppen csak az elemi nevelést tartja szem előtt. Át kell tanulmányoznia továbbá a jelöltnek a gyakorlati év alatt a paedagogia történetét is, végre pedig az egyes szaktárgyak tanítási módszerét is meg kell ismernie. A paedagogiai vizsgán egyik legfontosabb feladatnak kellene lenni tényleg annak a kipuhatólása, hogy vajjon a jelölt tudja-e szaktárgyát módszeresen tanítani.

Erre nézve azonban megjegyzem, hogy miután én is sok tanári vizsgán voltam jelen annak idején, mint hallgató, határozottan állíthatom, hogy ilyen kérdést a vizsgáló bizottság tagjai csak igen ritkán mernek feltenni, mert úgy látszik, hogy tapasztalatból tudják, hogy ha a jelöltnek olyanforma kérdést adnak fel, hogy szaktárgya köréből valamely részletről rögtönzött előadást tartson, vagy legalább a tanítás menetét vázolja, az illető jelölt igen nagy zavarban volna, mert az ő általa követett eljárást nem meri biztosan jónak venni. Ilyen kérdésre csak az a kevés szerencsésebb helyzetben levő tanár jelölt adhat határozottabb feleletet, akiknek a gyakorló gymnasiumban alkalmuk volt a tanítást mint a előadásokon megfigyelni. S ha mégis hallottam, hogy az illető szaktanár tett fel ilyen kérdést, akkor a jelölt felelete, ha némi gyakorlati jártasságra vallott is, az illető tanár nézeteivel semmi szín alatt nem egyezett meg, s a vizsga vitatkozásból állott, melyben a jelöltnek védenie kellett álláspontját, mert ebből tünt ki, hogy meggyőződése komoly érveken alapul. De már akkor megragadta a figyelmemet az a körülmény, hogy az egyes tantárgyak tanításának módszere körül annyira eltérők a nézetek, hogy homlok-egyenest ellenkező elveket követnek nemcsak a tényleg gyakorló középiskolai tanárok, hanem az elmélettel foglalkozó egyetemi tanárok is. Nem tudom el hinni azt, hogy az egyes tárgyak módszerére nézve legalább bizonyos általános elveket tekintve határozott megállapodás ne jöhetne létre, melyeket azután mindenki követhetne. Nagy általánosságban pl. a tanárok legnagyobb része az egyes tantárgyakban csak elvétve alkalmazza az inductiv eljárást, úgy, a mint azt a b.-pesti gyakorló gymnasium nagyon helyesen alkalmazza, holott ez minden tantárgy körében alkalmazható, még az olyan tárgy körében is, mint pl. a történelem, a mely pedig látszólag kész ismereteket közöl. S hogy az inductio minden tantárgy körében nagy sikerrel alkalmazható, példa rá a budapesti gyakorló gymnasium, melynek módszerét az inductiv módszer legkövetkezetesebb al-

kalmazásának nevezhetjük, s mely minden tárgy körében is tényleg alkalmazza is. Vagy kérdem, hogy a nyelvek tanításánál van-e kialakult módszerünk? E tekintetben a tekintély erejével bíró vélemény volna a középiskolai tanítás tervéhez készült utasítás. Sok igen helyes elv foglaltatik ebben az egyes tantárgyak módszerét illetőleg. De vajjon hányadik tanár alkalmazza az utasítás ama helyes elvét, mely a tanításnál az egyes nyelvtényeket példákban akarja elvonni, vagyis a nyelv tényeit ilyen formán magukkal a növendékekkel akarja megállapíttatni. Sőt úgy áll a dolog, hogy ez idő szerint több intelligens szüle, mint magam is hallottam, nagyon kicsinylő véleménnyel van az ilyen tanárról, ki a nyelvtant tábláról tanítja. En nem az ilyen eljárást kicsinylők közé tartozom, sőt magam is azon eljárást követem, hogy példákban állapítatom meg a nyelvtényeket magukkal a növendékekkel. A jelen viszonyok között tehát nincsen határozott megállapodás a módszer főbb elveire vonatkozólag, nincs tekintély erejével bíró általános nézet, s ha valamely tárgy esetleg valamely osztályban kézzől kézzel vándorol, a mint már volt alkalmam hallani, a növendékek maguk is furesa bírálatokat mondanak egyik másik tanár módszeréről.

Lássuk, hogy milyen multja van a magyar tanárképzésnek. Szóljunk először az állam által ez irányban tett intézkedésekről. Vajjon ért-e el valamely sikert az állam abban az irányban, hogy némi egyöntetű módszer kialakuljon legalább az ő intézeteiben? A magyar tanárság kiképzésének sulypontja az egyetemre esik. De egyetemeinken is nagyon megérzik a német minta hatása. Csengeri János, az egyetemi tanár mondta nem rég a magyar egyetemek mai rendszeréről, hogy „a tan szabadság, mely az egyetemen uralkodik, sok tekintetben a rendszertelenség takarója.”¹ Pedig ugyancsak

¹ Magyar Paedagogia 1903. évf. 452. l.

hangoztatják napjainkban is, hogy a budapesti egyetem philosophiai fakultása tudatában van annak, hogy neki nemcsak tudósokat kell képeznie, hanem tanárokat is. Eppen ezért tett is némi lépéseket arra nézve, hogy a tanárképzést előmozdítsa. A budapesti egyetem philosophiai kara már 1879-ben kimondotta hogy „a tanárképzés az egyetem tiszte.” Sőt 1870-ben tanárképzőintézetet is szerveztetett az egyetem philosophiai kara mellett oly célból, hogy a középiskolai tanárságra készülőköt választott szaktanulmányaikban és azok módszertani kezelésében alaposan kiképezze. Megjegyzem, hogy ennek a tanárképzőintézetnek ugynevezett rendkívüli tagjai (mert hiszen rendes ösztöndíjas keves van) csak annyiban részesülnek módszertani kiképzésben, hogy az egyetemen a paedagogia tanárától elméleti ismereteket sajátítanak el, de ennyit kiki el-sajátíthat a nélkül, hogy ennek az intézetnek tagja volna. Annyi erkölcsi kötelezettséggel jár mindössze, hogy a félév végén néhány tárgyból kolloquálni kell, de az illetők erre sem kötelezhetők. Még annyira sem lehet kötelezni a tanárképzőintézet rendkívüli tagjait, hogy a gyakorló iskolában a tanítási órákon hospitáljanak. A tanárképzőintézet paedagogiai szakosztálya mellett gyakorló iskola is állíttatott fel, egy olyan teljes gymnasium, melynek egyik évben páratlan, másik évben páros számú osztályai vannak. Kármán Mór conceptiója ez, ki herbartista volt és Rein meg Willmann híve. A gyakorló gymnasium eredetileg az egyetem paedagogiai szemináriumának kiegészítő része gyanánt szerveztetett, de csakhamar teljesen függetlenné lett az egyetemtől, gymnasiumi szemináriummá lett, tanítási mód-

szérét illetőleg pedig Csengeri szerint: „az inductiv methodus tudományos laboratoriumának nevezhető.” Ujabban alakult ugyancsak a tanárképzés szolgálatában az Eötvös József kollégium, mely olyan internatusnak tekinthető, a mely több tekintetben a francia Ecole normale supérieure mintájára szerveztetett, azzal a különbséggel, hogy tanárai nem végzik a jelöltek teljes kiképzését, csak vezetik, irányozzák egyetemi tanulmányaikat és a középiskola szempontjából szükséges studiumokat végzik velök.

Hogy egyrésztől megállapíthassuk a magyar tanárképzés jelenlegi színvonalát más nemzetek tanárképzésének színvonalához mérve, más részről pedig, hogy teendőinkkel tisztába jöjjünk, lássuk röviden néhány művelt nemzet tanárképzésének módját.

(Folyt. köv.)

Barcsa János.

KÖZÉLETÜNK.

Egyházkerületi közgyűlés.

Két tanácsbíró híján — a kik elmaradásukat kimentették — teljes számban jelentek meg máj. 18-án egyházkerületi közgyűlésünk tagjai, hogy a 65 tételre terjedő tárgysorozatot feldolgozzák. Ft. Kiss Áron püspök ur buzgó imadsága után a főjegyző olvasta fel a tulajdonképpen elnöki megnyitó beszédét, mely után a megjelentek számbavétele következett. Tudomásul vétetett az egyházmegyékben megejtett legújabb tisztújítások eredménye s bejelentetett, hogy az egyházkerületi világi tanácsbíróra beadott érvényes szavazatokból a második szavazás folytán 372 szavazat Géresi Kálmán tankerületi főigazgatóra jutott a Széll Ákos 365 szavazatával szemben. Géresi Kálmán világi tanácsbíró a szokásos esküt a gyűlés előtt letette s megválasztásáért köszönetét nyilvánítván, készséggel ajánlja fel magát az egyház szolgálatára.

A szavazatszedő bizottság kinevezése után a lelkészességi és tanítóességi vizsgákról szóló jelentések vétettek tudomásul.

Terjedelmes jelentést nyújtott be az egyházkerületi pénzügyi bizottság az egyházkerületi pénztár 1902. évi számadásáról, a Fonciere Pesti Biztosító intézet mult évi elszámolásáról, a Tisza Kálmán arcképek célba vett megfestetése érdekében tett elnöki intézkedésről. A közgyűlés az intézkedéseket tudomásul vette s a pénztárt kezelő pénztárnok és ellenőrt a szokott fenntartás mellett az 1902. évi számadás terhe alól a pénzügyi bizottság ajánlata folytán felmentette.

A tőkesegélybizottság számot adott eljárásáról, a mely tudomásul vétetett s egyuttal a hosszumezei egyház ujabban beérkezett kérvényéhez képest 4000 k. helyett 6000 k. segélyben való részesítésre ajánlatik a konventnek.

Sajnálattal értesült a közgyűlés arról, hogy a netlenfalui egyház uti általány nyerése céljából pártolólág fölterjesztett kérvényére kedvezőtlen miniszteri válasz érkezett.

Annál megnyugtatóbb az a körülmény, melynél-fogva a kuncsorbai leányegyház és a gelsei társegyház külön anyásítása folytán a lelkészek részére az állami fizetés-kiegészítést a vallás- és közoktatásügyi miniszterium folyósította.

Gróf Degenfeld József világi elnök az egyházi törvénytervezetre vonatkozó egyházmegyei vélemények tárgyalására hívja fel a közgyűlést; ennek kapcsán tudomására juttatja a közgyűlésnek, hogy mivel az egyházkerület nem gondoskodott volt olyan bizottság alakításáról, mely az egyházmegyékről felérkezett különféle vélemények egyeztetésével, azoknak egybeállításával foglalkozék: az előkészítésről olyan módon gondoskodott az elnökség, hogy bizottságot, illetve értekezletet alakított, úgy, hogy abba meghívta a főiskolai igazgatótanács azon tagjait, a kik az egyházkerületi közgyűlésnek is tagjai, és a helyben lakó egyházkerületi tanácsbírákat. Ebben az értekezletben az egyházalkotmányi fejezetet Zsigmond Sándor főjegyző, a lelkészválasztási fejezetet Sass Béla aljegyző az adóügyet Széll Kálmán esperes, a tanügyi fejezetet pedig Dóczi Imre gymnasiumi felügyelő referálta. Ugyanezek voltak az előadók az egy. ker. közgyűlésen is. A közgyűlés helyeselte a gondoskodó intézkedést s a bizottság munkálata alapján bele bocsátkozott az egyházi törvénytervezet tárgyalásába.

Konstatáltatott, hogy az egyházmegyek közül csak 11 küldötte fel véleményét, a bihari nem jött fel, a máramaros-ugocsi egyházmegyéből pedig csak bizottsági munkálata került fel, de a melyet a felküldés óta az egyházmegyei közgyűlés is tárgyalt és elfogadott.

A részletes tárgyalás előtt jeleztetett az, hogy a bizottság a törvénytervezetnek csak elvi fontosságú részleteivel kívánt foglalkozni, annál fogva a stylaris módosításokat, a részleteket teljesen mellőzni kívánta. Ezzel kapcsolatban került fel az a kérdés, hogy az előállítandó egyházkerületi véleménnyel mi történjék? György Endre egyházmegyei gondnok rá mutat arra, hogy az országszerte hangoztatott nyilatkozatok szerint is teljeséggel nincs annyira előkészítve a zsinat elé terjesztendő törvényjavaslat, hogy a zsinat még ebben az évben aggodalom nélkül össze lenne hívható. Úgy véli azért, hogy a most létesülő egyházkerületi megállapodások az egyházmegyékkel még egyszer közlendők volnának, s úgy jönnének azok az egyházkerület, illetve a konvent elé. Ilyen véleményben van Ritoók Zsigmond egyházmegyei gondnok is.

Gróf Degenfeld József világi elnök azonban figyelemzeti a közgyűlést arra a helyzetre, mely bekövetkezik a halasztás esetére. A június 3-ára egybehívott konvent az egyházkerületek véleményét s általán az egész tervezetet akkor is tárgyalás alá veszi, ha a tiszántúli kerület véleménye nem érkeznék is fel. Ezt kikerülendő kívánatosnak tartja, hogy az egyházmegyek véleménye tárgyalás alá vétessék. A közgyűlés ilyen értelemben határoz, s megkezdi az alkotmányi részletre vonatkozó észrevételeket.

Mindjárt az 1. §-nál elfogadásra talál az a bizottsági javaslat, hogy egyházunknak a tervezetben foglalt elnevezéséből ez a kitétel hogy „evangélikus“ maradjon ki.

A 2. ik §-nál, a 7-ik §-ra való vonatkozással egyházkerületünk határozott állást foglal az iránt, hogy a konventi képviselők, valamint addig, úgy ezután is az egyházkerületi közgyűlésen választassanak meg.

Mélyen járó vita indult meg a tervezet 8-ik §-ának tárgyalása alkalmával, mely a bizottság véleményének felolvasása után (hogy t. i. a tervezet szövege fogadtassék el) a Dr. Baltazár Dezső indítványával, illetve határozati javaslatával vette kezdetét. Javasolja, hogy abból a tekintetből, hogy a teljes unió vágya el ne aludjék, a mikor már a politikai Erdély is rég teljesen egybeolvadt a régi Magyarországgal, mondja ki egyházkerü-

letünk azt a követelményt, a melynél fogva az erdélyi egyházkerület 10 év alatt köteles úgy szervezkedni hogy az unió teljes legyen. Javaslatát erős indokokkal támogatja, melyekkel szemben elvi szempontból nehéz, vagy éppen lehetetlen lett volna érveket hozni fel.

Gr. Tisza István is elismeri, hogy Erdély különleges helyzete csakugyan fonák dolog. Ennek ellenére a gyakorlati kényszerűség szempontjából mérlegelve a kérdést, a midőn az erdélyi egyházkerület legutóbbi közgyűlésén a különleges helyzet fenntartása mellett annyira egyező erős ragaszkodás nyilatkozott meg, s így a teljes unió mellett még csak kisebbségi vélemény sem képződött: az addigi kiváltságos helyzetet észszerűségi tekintetből is fenntartandónak itéli. Mert azt kérde: mivel visszük közelebb az egyházat a maga céljához: ha az érzelmek egységét biztosítjuk-e vagy ha az erdélyi egyházkerületet akarata ellenére bele kényszerítjük az unióba? Végzetes szerencsétlenségnek tartja visszavonást kelteni, konfliktust támasztani éppen a mai viszonyok között s oda dobni az egyházkerületek közé az Érisz almáját. Bizzuk e nehéz kérdés megoldását az időre, legyen az bár milyen hosszú is.

Uray Imre egyházmegyei gondnok éppen azért szüntető meg a privilegiumot, mert az fonák dolog. A mi feladatunk azt a színére fordítani. Kisebbségi véleményt hiába várunk Erdély felől: a rabszolgának már szava sincs. A múltban elnézők voltunk, de ideje már, hogy ha Erdély az unióból hasznot huz: engedjen merev álláspontjából a haszonért. Nem vagyunk mi titkos társulat, mi olyat nem kívánunk, a mi ártatlan; mi nekünk jó: az nekik is jó lehet. Ám ha szívesen nem jönnek: maradjanak magukra.

Dr. Bartha Béla aljegyző felfogása szerint az 1881-ben létesített unió minden irányban annyira imponál, hogy már csak ez is elég ok arra, hogy áldozatok árán is fentartsuk. Az erdélyi specialitás a szervezetbe alkotmányos uton jutott be, ezt a helyzetet könnyű szerrel megváltoztatni nem lehet. Hogy az egyesülésből Erdély előnyt élvez: ez a magyarságnak válik hasznára, ennélfogva a konventi törvénytervezetet változatlanul kívánja megtartani.

Eröss Lajos tanácsbíró sok időn át különösnek ítélte az erdélyi kiváltságos helyzetet. De részint abban a kerületben töltött lelkészkedése idején, részint az erdélyi irányadó körökkel történt érintkezése alkalmával arról kellett meggyőződnie, hogy annak fentartását kiváló érdekek követelik. Kardinalis elv ugyanis hogy az egyházkerületek jogköre inkább tágítassék, mintsem a centralizáció fejlesztessék. Ajánlja a tervezet szövegének elfogadását.

Kiss Albert tanácsbíró rá mutat a 2. ik §. elfogadott tartalmára. A mai nehéz időben nem kívánja, hogy szakításra vezessen a kiváltságos helyzet kérdése; azt sem kívánja ez uttal hangsúlyozni, hogy mennyire visszás dolog az, a mikor az erdélyi egyházkerület a szentesített egyházi törvényeket a maga gyűlésén újra tárgyalja; az erdélyiekre háramló anyagi előnyökről sem kíván megemlékezni. De már azt nem helyeselheti, hogy a tervezet nem csak az eddigi rendszer további fentartását biztosítja, de a 8. §. második bekezdésében még újabb meghatalmazást is ad arra nézve, hogy „alkotmányát jövőben is a képviseleti rendszer elveivel összhangzóan tovább fejleszthesse.“ Nem lehet feladatunk az, hogy újabb s törvényben biztosítsuk a képviseleti rendszer továbbfejlesztését.

Végre is el kell jönnie annak az időnek, a mi

kor nekik jobban kell közeledniök hozzánk, ez pedig nem a speciálítások tovább fejlesztésével lesz elérhető. Ajánlja, hogy a tovább fejlesztésre vonatkozó passus hagyassék ki a szövegből.

Papp Imre képviselő szerint az ősi kiváltságokban mindig erő feküdt, éppen azért tiszteletben kell azokat tartani.

Dombi Lajos esperes ott látja elhibázottnak a dolgok menetét, a mikor elmulasztották megvonni a speciálítások határait.

Padrah Sándor képviselő tudni óhajtja azt az ismeretlen okot, a melynek folytán az erdélyiek a kiváltságokhoz annyira ragaszkodnak. Mig ezt nem ismeri: addig a dr. Baltazár Dezső határozati javaslatát fogadja el.

György Endre egyházmegyei gondnok reá mutat arra, hogy a tervezetben foglalt s a tovább fejlesztésre vonatkozó záradék a régi törvényből van átvéve. Ez tehát egyezés az egyházkerületek között s minden esetre olyan paktum, melyet egy oldalulag felbontani nem lehet.

Görömbei Péter esperes emlékezteti a közgyűlést arra, hogy az első zsinat elők szítésekor minő vita folyt csak a felett is, hogy vajjon határozatra jogosított legyen-e a konvent vagy nem? ő a valódi protestáns elvből kifolyólag minél több önállóságot követel minden irányban, még az egyházmegyék részére is. Elfogadja a tervezet szövegét.

Garzó Gyula képviselő nem ismeri el, hogy e speciálítások mintegy szerződés folytán állanak fenn. Ő a 8. §-t is olyannak tartja, melyhez hozzá lehet és kell szólni. Hibának elég hiba volt a becikkelyezés, de az ő hibájok maradjon meg továbbra is az ő hibájoknak, helyezkedjünk még most várakozó állápontra, azonban ne segítsük őket a speciálítás tovább fejlesztésében. Igyekezzenek ők a mi helyzetünkbe apránként beilleszkedni, de mi várjunk s mondjuk és kérjük, jöjjön el a te országod.

Dr. Baltazár Dezső képviselő a határozati javaslata ellen felhozott érvekkel egyenként foglalkozik. Őt a célszerűségi tekintetek nem irányíthatják; ha tudná, hogy a 8. §. nélkül az erdélyiek elszakadnának: akkor elállana javaslatától. De attól nem fél. Erzelmi tekintetből pedig a többség érzelme lehet a határozó. Tagadja, hogy a képviseleti rendszernek előnye volna. A folyton szaporodó filiák, társ egyházak legalább nem a mellet tanukodnak. Ha alkotmányos uton jutott be a törvénybe a kiváltság: hát távolítsuk el azt szintén alkotmányosan. Ha önállóságot sürgetünk: ez nem abban áll, hogy egyiknek többet adjunk mint a másiknak. A törvény területi hatálya alól elvonni egy kerületet sem lehet. Ajánlja határozati javaslatának az elfogadását.

Szavazásra kerülven a dolog, a tervezet szövege 33 szavazattal 29 ellenében melőztetett s elfogadtatott a Kis Albert javaslata, hogy a tovább fejlesztésre vonatkozó záradék maradjon ki.

(Folyt. köv.)

IRODALOM.

„**Protestáns pap.**“ Szerkesztik Lagler Sándor és Kálmán Dezső kölesdi lelkészek.

Minden címszalag nélkül, csakis véletlenül juthatott kezünkbe ennek a folyóiratnak 3. márciusi füzet.

A február havi számot nem kaptuk meg; a mi nem is csoda, olyan gyenge címszalaggal bocsátják messze utára.

A jelen szám is szokott élénk és érdekes tartalommal jelent meg. Legelső közleménye az egyik társ-szerkesztőnek **Kálmán Dezsőnek** tollából került ki: egy kedves kis költemény alakjában az Uri ima felett.

Aztán **Szalay József** „ref. pap“ értekezik egy rövid közleményben: „a lelkészeket érdeklő ügyek“ felett. Három tárgyról beszél — csakugy futólagosan — szerző: a lelkészi egyenruháról, aztán a lelkészválasztásról és végre a szórványok lelki gondozásáról.

Az elsőre kevés megjegyezni valónk van. Ebben a kérdésben ugysem tudhatnánk egyöntetű megállapodásra jutni. Olyanforma ruhát, mely a kívánalmaknak, télen és nyáron egyaránt megfelelően, nem fog kitalálni a zsinati atyák bölcsesége sohasem.

A második tárgy annál fontosabb és egyenesen egyházunk beléléletébe vágó. Teljesen aláírjuk cikkező azon állítását: „ma a jobb egyházak **legtöbbjébe** korteskedés útján juthat be az ember.“ Tegyük utána: még pedig a legszemérmetlenebb, piaci korteskedéssel. Dehát nem a választóknál van ám itt a fohiba! Hanem hiba van igenis **egyfelől** a lelkészi statusban, a melynek kebeléből **némelyek** eladják lelküket ez embervásárban, **másfelől** fogyatkozás van az egyházi hatóságoknál is ott, a hol nem büntetik meg kellő szigorral a korteskedő lelkészt.

Nem tudhatjuk, hogy melyik Szalay József írta ezt az érdekes és őszinte cikket? A n.-becskereki ref. pap semmiesetre sem. Ő nem szokta kitüntetni neve alatt a „református“ jelzőt kiadott műveiben. De meg ennek a cikknek tartalma határozott ellentétben áll az ő szigorú moráljával, melyet egyházi beszédeiben hirdet. Hogy nem írhatta e cikket, közlöm igazolásul a következő idézetet: „Nincs senki, (?) a kit a nép ismer. tehát ajánlatra választ, a falu kortese ajánlatára. S a falu kortese megfizetteti magát, éppen úgy mint **képviselőválasztások** alkalmával: 5000, 3000, 2000 forint. kívül hogy tudnak megegyezni. Rámenjünk-e erre a lejtőre? Sokan közülünk rá mentek, s a kik még rá nem mentünk, **ingunk, hogy adandó alkalommal rámenjünk.** Képzeljék csak mily erősnek kell lenni az erkölcsi tisztesség, a papi méltóság érzetének, hogy erre az alkura nem reagál. Egyesek megszólják az ilyeneket. **Én nem!**“

No, a ki így beszél erről a fontos morális kérdésről arról talán csakugyan joggal lehetne következtetni azt, hogy ő esetleg hajlandó lenne az **alkura.** Elég szomorú dolog lenne az ránk nézve, hogy mindnyájan ilyen laza morális felfogást tanúsítanánk a választási visszaélésekkel szemben. Akkor Kálvin fiainak igazán befellegzett!

A **szórványok** lelkigondozására nézve az a rövid megjegyzésünk, hogy miként a külföldi protestáns egyházaknál, úgy nálunk is a ref. theologiai akadémiában **belmissziói** tanszékeket kellenne szervezni és ezzel kapcsolatosan elő lehetne adni e fontos tárgyat is.

Szalay közleménye után **Reichert Gyula** kistormási ev. pap tollából egy nagypénteki és egy husvéti egyházi beszéd jő. Mindkettő evangéliumi erőttől duzzadó elmélkedés, melyek bizonyára nem lévesztik el kellő hatásukat.

Majd e füzetben **Sass Béla** közöl, Husvét utáni harmadnapra, egy közönséges egyházi beszédet, Jézusnak eme nyilatkozata felett: „Én az Atyához megyek,“ bibliai alapon és megkapó szavakkal.

Sass Lajosnak az urvacsorára előkészítő rövid

beszéde után, Sz. J. tollából két vasárnap délutáni s egyházi beszéd helyett mondandó ima áll. Itt talán egy kis félreértés van e dologban. Egyházi beszéd helyett mi vasárnap délután nem mondhatunk imát, lévén nekünk a *kátémagyarázat* törvényszerű, de egyúttal kedves és örvendetes kötelességünk is.

Végül *Lagler Sándor* közöl egy rövid s hatásos beszédet, melyet gyászbeszéd alkalmával tartott és a mely éppen egyszerű, közvetlen hangjával nyeri meg szíveinket.

Dombi Lajostól, a békés-bánati egyházmegye fáradhatatlan tevékenységű és munkás esperesétől, két füzetkét vettünk kezünkhöz.

A egyik *Dr. Nusztek Sándorné, Balog Emuska* hamvai felett tartott gyászbeszédet és imát foglalta magában. Egy minden ízében igazán szép emlékbeszéd ez, a mely az általunk is ismert és méltán szeretett kedves ifjú nőnek rövid életét hiven és megkapóan írja le. Nem csoda, ha a közös fájdalomban osztozó lelkipásztor maga is vigaszért esd fel az égre és a Mindenhatóhoz fordulva kérdi: „Mi célod volt Atyánk! hogy halni hagyta őt? Miért kellett felhőbe rejtőzni a napnak? A hü szív ily gyorsan végsőt miért dobant?” Őh bizony szívet megrázó kérdések ezek, melyekre megnyugtató feleletet *csakis* az isteni bölcs gondviselésbe helyezett hit és bizalom adhat.

A másik mű egy kedves kis *elbeszélés*, mely 1903-ban Dobay János könyvnyomdájában Gyulán jelent meg. Tárnya ennek: a magyar szabadságharc történetéből van merítve s minden során meglátszik, hogy lelkész írta. Mily szépen fejtegeti szerző ebben azt az *áldozatot*, melyet a szerető lelkek egymásnak hozni szoktak s milyen odaadó resignációval fejezi be a művét, midőn írja: „A fáradtnak szüksége a pihenés; a sokat szenvedettre ráfer a *tulvilági öröm!*”

Mindkét művet melegen ajánljuk az olvasóközönség figyelmébe.

— K.

Biblia és Babylonia. Delitzsch Frigyes világhírű vagy talán hírhedt felolvasása immáron magyar fordításban is megjelent. A mivelt magyar közönség bizonyára hálával fogadja az Athenaeum legújabb kiadványát, mert hisz olyan munkát juttat véle kezébe, melynél nagyobb szenzációja nincsen az újabb tudományos irodalomnak. Alig néhány hónapja hangzott el Delitzsch felolvasása és ma már egész könyvtárra rug azoknak a kisebb nagyobb munkáknak száma, melyeket mellette és ellene írtak. Valóságos bombaként pattant a theologusok táborába. Az emberiség legnevezetesebb és legszentebb könyvét veszi Delitzsch a tudomány mikroszkopján vizsgálat alá és merész következtetésekkel igyekszik a szentírásban az ősi babyloniai kulturának, etikának, hatását kimutatni. Állításait, négyezer éves faragott és írott emlékek adataival támogatja. Évezredek óta örök álmodó törvényhozókat támaszt fel halottaikból, hogy szerzői jogaikat érvényesítsék Mózes könyvének nem egy nevezetes és a modern ethika alapjának ismert tételével szemben. Delitzsch irtózik a frázistól, a hamis következtetésektől, hallgatóinak és olvasóinak hü másolatban mutatta be azokat az emlékeket, a melyek meggyőződését megérlelték. És ott vannak ezek a másolatok a magyar kiadásban is, még pedig a leghűbb és legművészibb reprodukcióban! Döbbenet fogja el a szemlélőt ezeknek a rég letűnt évezredek megelevenedő emlékeinek láttára, ennek az ará-

nyaival szédítő és régen sirba szállt kulturának bámulatában. Sokáig, nagyon sokáig fog huzódni az a per, a mely Delitzsch és a theologia között megindult, de akárhogy is dül el, kétségtelen, hogy Delitzsch könyve a legelmemozditóbb és a legtanulságosabb olvasmányok egyike. Mi a mi lapunkban Delitzsch okoskodásaira nézve elmondtuk már a magunkét — de mindamellett is érdekes e felolvasást egészében átolvasni. A magyar fordítás ára 1 kor. 20 fill.

Nagy idők. Nagy idők történetét írja Acsády Ignác „A Magyar Birodalom Története” című művének 13-ik és 14-ik füzetében. Nagy Lajosnak és közvetlen elődeinek korszakát rajzolja. Tehát azt a kort, melynek kezdete a királyi hatalom és tekintély teljes alá hanyatlását mutatja, vége pedig a magyar királyság fényben és dicsőségben leggazdagabb ideje. Az I. Károly uralkodását megelőző 50 évben véres belmozgalmaknak színhelye volt Magyarország. Színeinek komorságával megdöbbent az a kép, melyet Acsády e korszakból elébünk tár. Az egész államgépezet megakadt, a jogrend és belső biztonság helyére rablás és erőszak lépett és Venczel és Ottó uralkodásának eseményei tulajdonképpen az elhatalmasodott olygarchák személyei körül csoportosulnak. Nem túlzás, ha Acsády azt mondja, hogy Károly a királyi hatalom igazi ujjáalkotója. Bölcseségének bizonyossága, hogy ehhez a munkához felhasználta a tömegek ösztönét, hogy a köznemességre és polgárságra támaszkodott. Az ő érdeme az akkori valutának rendezése, a honvédelem újjászervezése és hogy a polgári elemet és a városokat töméntelen kiváltsággal és kedvezményekkel igyekezett országa szociálgazdasági szervezetében megfelelő szerephez juttatni. A munkát, melyet megkezdett, Nagy Lajos fejezte be dicsőségesen. A magyar történetírásnak legszebb fejezetei közé tartoznak azok a lapok, melyeken Acsády Lajosnak alakját, politikai és uralkodói egyéniségét rajzolja meg. Nincs történeti munkánk, melyben e nagy király jelentősége olyan pregnansul kidomborodnék, mely oly tiszta képet nyújtana Nagy Lajos munkájának, szociálpolitikai és diplomáciai tevékenységének. Nemcsak a csatatéren, a politikai tevékenységben egyengette Magyarország nagyságának útját, hanem a kereskedelem és ipar terén is. A kivitel fokozásának szempontjából megnyitotta az országot az idegen iparnak, de a hazai ipar fejlesztését is szíven viselte. Reformálta a céhrendszert és gondoskodott nemcsak az iparosok, de a fogyasztók érdekéről is. Nemcsak megsokasodott a hazai iparosok száma, hanem némelyik európai színvonalra is emelkedett. A városi elem gazdagodását aztán az állam hatalmas gyarapítására használta fel. De nem feledkezett meg az östermeléssel foglalkozó alsó néposztályok javáról sem. A földesúri bíráskodást egyenesen jobbágyvédő céllal terjesztette ki. Igazán nagy volt minden téren. Nagy mint király és nagy mint ember. Acsády történetírói élelátását és írói művészetét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy Lajosnak annyiszor megrajzolt nagyságát egészen új színben tudta feltüntetni. Ezen az új képen talán emberibb, mint más történetírók jellemző előadásában, de mélyebb is és közelebb áll hozzánk. Ezt a Nagy Lajost nemcsak esedéljük, de szeretjük is, sőt a mi több, meg is értjük, mert belelátunk a lelkébe és nyomon követjük emberi és uralkodói fejlődését. Acsády gyönyörűen kiállított munkája az Athenaeum kiadásában jelenik meg 40 füzetben és egy-egy füzet ára 60 fillér.

KÜLFÖLD.

A Reformed Church in United States Missioi Boardjának gyűlése Philadelphióban.

Nagy fontosságu és az amerikai magyar reformátusokat közvetlen érdeklő határozatot hozattak angol hittestvéreink Home Mission Boardjának évi nagy gyűlésén Philadelphióban 1903. ápril. 15 és 16-án.

A magyar lelkészek közül 4 volt jelen. Virág István trentoni, Kalassai Sándor bridgeporti, Harsányi Sándor chicagói, és Harsányi István a daytoni és toledoi egyházak képviselőiben. A magyar ügyeknél először is a lelkészhozatási nehézségek kerültek szőnyegre, mire az a szomorú tény szolgáltatott okot, hogy csaknem lehetetlen hazulról lelkészeket kapni az itteni ref. egyházak részére. Ime Birtha József és Szentmiklósi urak már egy éve, hogy lelkészekül választattak, a missioi hatóság az uti költséget is elküldte és még ma sincsenek itt sőt, a mint a Debr. Prot. Lap legutóbb hozzám érkezett számában olvasom, Birtha József ur véglegesen le is mondott az Amerikába való jöveteléről és otthon foglalt lelkészi állomást.

Erre az ügyre nézve legyen szabad egy pár megjegyzést tennem, mivel a toledoi egyház az utóbbi időkben az én vezetésem alatt volt és ismerős vagyok az ottani viszonyokkal. Toledóban a magy. ref. száma körülbelül 500, a mi Amerikában egy nagy gyülekezetet jelent. Már több mint 8 éve, hogy szervezkednek, de vezető hiányában sikertelenül. A múlt év elején annyira jutottak, hogy a Board is belátta a szükségét, hogy valamit tenni kell, megóvandó e nagy gyülekezetet a szétzüllesztől. Így lett pályázat hirdelve ez állomásra, melyre öten pályáztak és a toledoi egyház az öt közül Birtha urat választotta meg. Az egyház előjárósága már lakást is bérelt a lelkész számára, és a gyülekezet forró vagyakozódással nézett új lelkésze megérkezése elébe. Napok, hetek, hónapok teltek el, Birtha ur nem jött, csak levelek hogy: várjanak, legyenek türelemmel, ott leszek biztosan stb. stb. A gyülekezet végre is elkezdett zugolódni, az egész presbyterium lemondással fenyegetőzött a missioi hatóság bosszankodott, a toledoi r. kath. pap erőszakoskodott pásztor nélkül maradt hűveinkkel, az adakozások teljesen szüneteltek az egyház részére. Ekkor az angol püspök Rev. Fouse engem kért, hogy menjek Toledoba és vegyem kezem az ügyek vezetését további intézkedésig. Én nem ismerem Birtha ur elhatározásának indító okait, de mindenesetre elitélem, hogy egy teljes éven keresztül huzta, halogatta az ügyet és evvel a toledoi fontos missioi egyházat válságos helyzetbe sodorta. Másrészt pedig nem értem az otthoni egyházi intéző körök hidegségét sem a magyar missioi ügyek iránt. Itt Amerikában minden egyház első kötelességének tartja buzdítani az arra képes ifjakat, hogy a missioi ügyre áldozzák fel erejüket és képességüket, és nem hogy lebeszélni igyekeznének, hanem biztatják az ifjakat a missioi állások elvállalására, és dicsőségnek tartják, ha egy fiatal ember rá szánja magát e fontos lépésre. Teljesen át vannak hatva annak a tudatától, hogy az egyház *legfőbb* feladata a missio. Ez bizonyítja legjobban, hogy az egyház nem egy holt terület, hanem egy élő szervezet. Egyszerű szavakkal élve az igazi keresztyén embernek nemcsak az a célja, hogy maga Istenfélő legyen, hanem hogy másokat is olyanokká igyekezzen tenni. De más szempontból is véghetetlen fontosságu az amerikai missioi ügye. Az Egyesült Államokban ma legkevesebb 100,000

magyar református él és ha tekintetbe vesszük az itteni pénz és munka viszonyokat ez anyagilag is egy óriási tőkét képvisel. A magyar ember a távolban is hű marad hazájához, ősei hitéhez, és a távolból is mindent megtesz egyházáért. Ezt az otthoniak is tudják, hiszen nincsen olyan hét, hogy valamelyik otthoni ref. egyház ne fordulna segélyért az amerikai magy. reformátusokhoz. És nincsen olyan kérvény, mely visszautasításra találna. Az amerikai magyarság százezreket áldoz évente hazai egyházi célokra és bizony ideje volna, hogy az ottani ref. egyház vezetői teljes tudatára ébrednének az am. magy. ref. missio fontosságának, mert az am. magy. reformátusság óriási anyagi és erkölcsi hatalmat képvisel és az összeköttetés fontos nemzeti érdekek mellett anyagilag is előnyt nyújt az otthoni egyháznak.

Visszatérve a missioi Board határozataira, a gyűlés még egy kísérletet tesz, hogy a ref. magyar konvent figyelmét felhívja az itteni ügyekre. Egyszersmind a Board elhatározta, hogy változtatást tesz az eddig követett irányban és a jövőben a mennyiben csak lehetséges, ő maga fog papokat kiképeztetni a magyar egyházak részére az itteni ref. theologiai intézetekben, kik onnan kikerülve, az angol nyelvnek teljesen birtokában lesznek és a gyülekezetnek mindenben tanácsadói lehetnek.

Ehhez képest a missioi hatóság megbizta e sorok íróját, hogy lépjen érintkezésbe a debreceni és budapesti ref. főgymnasiumok igazgatóival és igyekezzék szervezni e célra két érettségit végzett fiatal embert, kiknek továbbtanításáról a Board fog gondoskodni adván az ifjaknak egyenként 1000 korona stipendiumot, és a vakáció idején fizetett alkalmazást valamelyik missioi állomáson.

A Passaic ref. egyház papjává a debreceni theologian levő Kuthy ur, a new-yorki lelkész testvére neveztetett ki és állását az ősszel fogja elfoglalni. Konyha Pál pittsburgi lelkész Toledoba helyeztetett át, Harsányi Sándor chicagói lelkész pedig Pittsburgba. A chicagói egyház egyelőre üresedésben maradt és a Board e sorok íróját bizta meg, hogy, a mennyiben ideje engedi látogassa meg a chicagói gyülekezetet legalább egyszer egy hónapban. A toledoi magy. ref. egyháznak a Board 4000 dollár (20.000 kor.) templom építési kölcsönt szavazott meg és egyszersmind elismerését fejezte ki a toledoi egyháznak eddig kifejtett buzgalmaért és hűségéért.

Határozatba ment, hogy a legközelebb kijövendő lelkész (reméljük Szentmiklósi ur!) Youngstownba fog tétetni, kiknek érdekében az ottani angol lelkész szép beszédet tartott.

Harsányi Istvánt a missioi hatóság utazó missionáriusnak kinevezte egész Amerika területére és azzal a fontos feladattal bizta meg, hogy május elsején levő felszentelése után azonnal induljon utnak és az egész Egyesült Államokban élő magyar reformátusokat szervezze egy hatalmas szövetséggé „Hungarian Christian Association” név alatt és ez a szövetség fog a jövőben elősegíteni minden egyházszervezkedési mozgalmat. (E nagy aranyu mozgalom fejlődéséről és részleteiről annak idején kimerítő tudósítást fogok írni a hazai egyházi lapoknak).

A missioi hatóság, mint a multban, úgy ezutánra is mindent meg fog tenni az am. magy. ref. egyházak segélyezésére és az önzetlen, igaz keresztyéni szellemet tanúsító elhatározásával, az összes amerikai magyar reformátusok örök háláját kiérdemelte.

Tiffin Ohio.

Harsányi István.

NEKROLOG.

TAKÁCS GYULA.

1855--1903.

1903 március 23-án tért örök nyugalomra a hoszasz kinoktól és fájdalomtól megtört test. A kitünő lelkipásztor, a szerető és gondos férj, az övéit végnélkül szerető családapa: nincs többé!

Hirtelen jött a kegyetlen halál, megrendítő csapás, mint a terhes felhőből alácsapó villám, mely oly kegyetlenül sulyt, éget . . . gyilkol. Gyilkol sziveket, életet; eléget, felperzsel jövődő boldog reménység gyümölcseit . . .

De mit is mondjak?! Nem is jött az a csapás oly hirtelen, oly váratlanul. Hiszen már több év óta ott tornyosultak a vészfelhők, a villámokat szóró terhes felhők a család, az egyház fölött, a melyek, ha nem is tudták a katasztrófa bekövetkezésének biztos idejét, de remegtek mindig, midőn dörgött, összeszorult szive minden szerető léleknek, midőn villámlott! A fájdalom érzése tépte, szakgatta a szerető nő kebelét; önkéntelenül könnyek toltak a kicsinyek szemébe, midőn látták az édes apának sorvasztó kinjait, fájdalommas betegségét.

Óh hányszor szállott fel titokban és nyíltan a szerető nő imája az eget Urához?! A szerető gyermekek altató imájában hányszor szötte bele szívének legforróbb óhaját: Isten, édes Atyánk! könyörülj rajtunk, szabadíts meg bennünket a vésztől, vedd le rólunk sújtó kezdet! Nézd ezen kicsiny sereget, amaz öntudatlan, bölcsőben fekvő gyermeket, kiknek még oly nagy szükségük volna az apai szeretetre, s abból folyó atyai gondoskodásra. Nézd jó Atyánk, nézd őket, nézz engem, kit segítő társ gyanánt rendeltél a szerető hitves mellé . . .

Nem használt semmit a reggeli, nem az estvéli ima; nem a folytonos aggodás, nem övéinek feláldozó, lankadatlan szeretete, ápolása. A halál kérelhetetlenül, feltartóztatlanul közlekedett. Előhírnökei: a gyógyíthatatlan betegségek felismerhetetlen szemei nem távoztak . . . sőt fokozódtak. Fű, fa, virág nem hozott orvosságot, az enyhe tavasz kikeletet az ő számára.

Meghalt . . .

Óh, de fájdalmas e rideg szót leírni nekem is, ki csak távolról ismertem őtet, kit csak messzünről szerettem, tiszteltem munkás, becsületes életéért, példás papi jelleméért, feddhetlen házaseletéért.

De mily fájdalmas lehet ezt írni, olvasni, mondani azoknak, kik közvetlen közelségből ismerték őt a szerető nőnek, az édes gyermeknek, rokonoknak s az árván maradt hiveknek?!

Bizony pótolhatatlan az ő veszteségök, mérhetetlen nagy az ő fájdalmok!

És mily fájdalmas lehetett a válás a megboldogultnak? Testét és lelkét megtörték, kimerítették már a kinok, a fájdalmak . . . vágyott a pihenés után. De, ha látta kicsinyeit ágya körül zokogni, a szerető nőt szívet-tépő fájdalmában: mily óriási lehettek fájdalmai?!

Nem tudta elmondani azokat, nyelvét lekötözték a fájdalmak bilincsei . . . nem szólhatott. Csupán jószágos szemének végső lobbanása, s abba gyült könnyek tanuskodtak a nagy fájdalomról, a melyet a válás okoz, a szeretetről melyet övéi iránt táplált.

„*En elmegyek, de Isten veletek lesz*“ — a jó pásztornak utolsó, gondoskodó gondolatai bizonyosan ezek voltak. Tudjuk, hisszük ezt, kik láttuk, éreztük az ő szeretetének melegét neje, gyermekei és egyházának hivei körében megnyilatkozni.

Nem a megszokott, kötelességszerű, sablonos érzés vezeti tollamat midőn a m. b. kartársról megemlékezem. Nem az az elv vezeti gondolkodásomat: „*De mortuis nihil, nisi bene!*“ — nem, ezek az igazi érzésnek megnyilatkozásai egyszerűen de őszintén, igazán szívből fakadva. Az őszinte, igazi érzésnek megnyilatkozása ez ez iránt, a kit nemesnek, jónak, becsületesnek, munkásnak, kitünő lelkipásztornak ismertünk.

Őt feledni, az ő halála felett könnyen napirendre térnünk még ebben a közönyös világban sem lehet. Hiszen nemcsak egy családban, nem csak az egyházban volt ő kedves, szeretett; de pótolhatatlan veszteség az ő halála egy nagy körben is, az egyházmegye életében, hol mint *aljegyző*, fáradhatatlan munkás, tevékeny lelkipásztor, pontos hivatalnok több esztendőn keresztül szakavatottsággal működött felsőbbségének legnagyobb dicséretére; nem egyszer érte esperesi kitüntetés és kartársai szeretetének meleg megnyilatkozását nem egyszer érezte.

Méltán megérdemli tehát ő azt a lapot, melyet élettörténete vázolásának szentelünk e b. lapban. Az ő tettei, az ő érdemei elévülhetetlenek! Ime tegyen róla bizonyosságot rövid pályafutásának emlékezete:

* * *

Néhai *Takács Gyula rohodi* ev. ref. lelkipásztor volt egyházmegyei *aljegyző* a f.-szabolcsi traktusban, született 1855-ben március 28-án *Tergenyében*, Hont-megyében. Édes apja: Zsigmond, tergenyi ref. lelkész; édes anyja: Patay Johanna volt. Elemi iskoláit Tergenyében és *Bát-on* végezte, ez utóbbi helyre „*cserébe*“ ment a tőnyelv elsajátítása végett. Elemi iskoláinak elvégzése után a *Selmecz-bányai* lyceumban tanult 5 évig; innen a *Sárospataki* főiskolába ment, hol letette az érettségi vizsgát.

Már mint kezdő diákot sokszor érte el a sors csapása. De nem csüggedt el, sőt a nélkülözések, keserűségek jobban megerősítették testét és lelkét, kitartókká tették a folytonos küzdelemre.

Hatodik osztályos korában elveszítette édes apját; édes anyja, ki legnagyobb szegénységben maradt el a gondos férjtől, kétségbeesetten gondolt gyermekeinek jövődjére. Bár mennyire óhajtott volna gyermekének boldogságát, tanítását: képtelen volt erre. Közölte gyermekével a leverő hirt, s azt, hogy most már nézzen más pálya után mert nem képes tanítattási költségét tovább fedezni.

Fájdalmasan, s megrendítőleg hatott ez az itjui lélekre, a mely vágyódott magasba, nagyra törni.

Csak arra kérte anyját ne vegye ki az iskolából. Nem kér nem követel ő semmi áldozatot, majd saját erejéből igyekezik ő magát fenntartani.

Ugyis lett. Elment Sárospatakra tanulmányait tovább folytatni. Mint nevelő tartotta fenn magát, s keresett anynyit, a mi ruházatára és táplálására elegendő volt szegényesen. Jó tanárai felismerték benne a nemes lelkű, törekvő tanulót, kitüntették többször nemcsak tápintézeti ingyenes ellátással, de némi ruha, könyv és pénzsegélyvel is.

Igy elégedt napról-napra, esztendőről-esztendőre. Szorgalma a megpróbáltatások esztendejében csak fo-

kozódott, s az 1873. esztendő nyarán *kitünő* eredménnyel letette az érettségi vizsgát.

Ez időtől életében újabb fordulópont állt be. Lelke a mérnöki pálya felé vonzódott, de midőn szegénységére gondolt magas szárnyalású lelkének, nemes ambicionált törekvése: szárnysegetten merült alá. Mit tegyen, hová forduljon? Tépelődő lelkét biztatta, bátorította a szebb jövőbe vetett reménységgel, nem csüggedt el. Az Isten nem hagyja el az ő szegényeit — gondolta és hitte . . .

Beiratkozott Pesten az egyetemre technikusnak . . . Csak egy fél évig bírta a nélkülözést; megtörte a sok munka és a betegség. Kénytelen volt elhagyni pályáját. Elment Barsba, *Garam-Vezekény*-re *Mocsi* Lajos ügyvéd irodájába, hol mint irnok dolgozott fél évig, ez év szept. 1-ig. Ezután visszament ismét Sárospatakra és beiratkozott theologus diáknak.

Küzdött, szenvedett a megélhetésért; de ekkor már testvérét (jelenleg vajai tanjtó: Takács Zsigmond) is tanította. Kettős teher nehezedett a vállára; de ő férfiasan küzdött meg vele.

1878. nyarán tette le az első lelkészképzési vizsgálatot; 1880. nyarán a másodikat. Mindkettőt *kitünő* eredménnyel.

Kitünő diplomával kezében, sok tapasztalattal lelkében, erőteljes testtel indult neki az életnek. Már könnyebb volt az élet, dacára az *50 frtos*!! kápláni fizetésnek. A mindennapi tevékenység felejtette vele a multat, kedvessé tette a jelent, s szépreményűvé a jövőt.

A *gégényi* ev. ref. egyházban kezdte meg s. lelkési pályáját, *Horváth* István lelkész mellett. Egy (1) évig volt itt; kitünő bizonyítványa tanuskodik fiatalságának kezdő munkálatairól. Azután *Ny.-Bogátra* ment *Nemes Benjámin* lelkész mellé, hol két (2) esztendőig munkálkodott az Ur szőlőjében.

A kápláni éveket *Lukács* Ödön esperes mellett végezte be, *Nyiregyházán*. Ő mellőle hívta el lelkésznek egyszerre két egyháznak kitüntető bizalma u. m. a *rohodi* és a *vajai* egyházaké.

Vaján kellemetlenségek merültek fel a meghívás után; midőn megtudta, hogy a hivek egy része meghívása ellen zugolódik, sőt felebbezni akar: a rohodi egyház meghívását fogadta el. Itt dolgozott élte végéig, ez évben bekövetkezett gyászos elhunytáig.

A *rohodi* egyház örökké emlegeti az ő nevét és emléket. Az ő tettét fényes betűkkel őrzik az egyház történetét teljegyző évkönyvek. Mindenben ujulás, javulás, gyarapodás állott be az ő lelkipásztorkodásának ideje alatt.

A templomot hatóságilag zárták be; düledező volt minden része: ő kireperáltatta, átfestette, a tornyot rendbe hozatta. A parochialis lakást rendezetlen, rossz állapotából átalakította, renováltatta. Az egyház épületeit jókarba szedte, kerítéssel ellátta. Iskolát építtetett nagy költséggel. Egyházi magtárt alapított; domestika-alapot létesített, szóval: az anyagiak terén oly rendbe hozta kicsiny egyházát, mint soha azelőtt senki.

De a lelkiek ápolgatásában sem volt ő rest. Erkölciesekben nem nagyon fényeskedő rohodi népet becsületre, tisztességre, templombajárrásra intette, vezette, szoktatta, Sokat köszönhet e nép az ő ügyes vezetésének; mert az anyagiak terén, mint a lelkiekben szerencsésé tette ez egyházat.

És ő nemes munkájában nem fáradott soha. Küzdött a szegénységgel, hiveinek közönyével, a bajjal

és jajjal: de nem csüggedt. Kitartással haladt a megkezdett uton előre.

Lelke gyönyörködött a szép eredményben; minden jó lett volna már, csak házanak ékessége hiányzott még. Nem volt ki kedvessé tegye otthonát, kellemessé munkanéküli idejét. Tizenöt (15) évig nőtlenül élt.

„*Nem jó az embernek egyedül lenni*“ valahányszor hirdette az Isten igéjét, mindannyiszor fájdalmasan gondolt állapotára.

Vége megtalálta ő is szívének felét, a kedves nőt: *Patay* Irma személyében. *Felső-Pél*-ről Bars megyéből kapta magához segítő társnak.

A vallásos nevelésben részesült kedves nő igazi segítő társa volt a megboldogultnak, otthonról magával hozta a nemes erkölcsös, szelid természetét, vallásoságot, melyet kedves szülei csepegtettek bele. (Előkönnyörgő lelkész-tanító édesatyja.) Boldogok voltak, s boldogságról álmodoztak. Vidám gyermekek zaja és nevetése töltötték be a házat; minden szép rendben és ékesen folyt.

Tevékenységét és fáradhatatlan buzgóságát csak emelték a jólét napjai. Tenni és boldogítani mindenkit: ez volt főelve.

Felsőbbsége is méltányolta buzgalmát, erejét és észbeli tehetségét, a kitüntetéssel nem is sokáig késelt, 1897-ben megválasztott a f.-szabolcsi egyházmegye *aljegyzőjének*, Hivatalát a legnagyobb pedáns pontossággal három (3) évig vitte . . .

De nincs zavartalan boldogság. Midőn a legboldogabbnak, legszerencsésebbnek érezzük magunkat, akkor van hozzánk legközelebb a fájdalom a szerencsétlenség!

Igy volt Takács Gyula életében is. Boldog volt és csak boldogságról álmodozott az ő kicsinyei körében, a szerető nő oldalán, kivel oly példás életet élt, hogy kedves neje szavai szerint: soha egy pillanatra sem volt közöttük félreértés, kellemetlenség. És oly hirtelen megváltozott minden.

Ujév reggelén, 1900-ban, midőn a reggeli isteniszteletet végezte, átmelegedett nagyon a szónoklat közben, s a templomban levő erős légvonal áthütötte fejét anynyira, hogy ettől kezdve erős fejförcsei jelentkeztek s sohasem gyógyult ki többé. Ujév napján nagy beteg lett s 2 hétig ágyban volt kénytelen maradni.

Több doktor gyógykezelt; Pesten híres professzorokkal láttatta magát: nem ért semmit. 1901. nyarán *Feketehegyen* volt fürdőben, hol hidegvizkurát használt; látszólag könnyített baján az orvosi segítség. De csak látszólag! Titkos féreg fogai emésztették a nemes lélek életfáját. Közelebb hozta a koporsóhoz minden agytámadás a kitünő munkást.

Munkaképessége megtörött, ereje folytonosan csökkent, szellemi képessége lazult. Az egykor hatalmas erőnek testi és szellemi téren oly hamar vége lett. Kénytelen volt letenni a tollat, a munkát egy időre. Lemondott az egyházmegyei jegyzőségről, keresett segédlelkészt, ki végezze a reá várakozó köteleességeket. Többször hirdette egyházi lapjainkban kérését, de nem jelentkezett a segédlelkészi állomásra senki. A nagy káplánhiány okozta az eredménytelenséget.

Hivei zaklatták, követelték tőle a káplántartást, vagy azt, hogy ő maga végezze az isteniszteleteket. Végezte ő maga, mert káplánt nem kapott. Megerőltetésébe került még egy rövid kereszteségi agenda felolvasása is, hát a délelőtti és délutáni hosszú istenisztelet végzése. De ő teljesítette köteleességét az utolsó lehelletig!

Igen, a harctéren, az Isten igéjének harcterén

vérzett el a hü pásztor. Nyájáért való gondoskodás volt utolsó tette is. Még d. e. istenitiszteleket végzett, presbyteri gyűlést tartott és már d. u. 4 órakor kilehelte nemes lelkét.

Mily borzasztó intézkedése a változhatatlan sorsnak. A várt, de mégsem ily gyorsan megérkező gyilkoló halál mily hamar végzett. Ott ólálkodott már régen a beteg testben a kór, igaz, csirái a fojtó betegségnek meg-meg támadták az elgyengült test és lélek erejét: de úgy látszott, hogy még dacolni képes a férfierő bizonyos ideig, a könyörtelen halállal. Nem! Jött a végleszámlálás órája! A végóra ütött. El kellett bucsuzni a rég megszokott, kedves családi körből, el a szerető kedves gyermekektől, az édes feleségtől, a hivatástól, el az . . . élettől.

És most ott állanak valamennyien elhagyott boldogságok romjain keseregve a szerető nő és gyermekek, a rokonok és az árván, pásztor nélkül maradt hivatás. Ott állanak a sir szélén mintegy kérdezve önmaguktól: Istenem, miért vetted el tőlünk a jó, a hűséges apát, férjét, lelkész, rokont és barátot, hiszen élete delén, férfi-korának javában munkaerejének virágzó idejében volt még. Miért nem tekintetted amaz 5 pinciny gyermeket: *Árpád, Gyula, Olga, Tibor és Attilát*, kik közül a legnagyobb 7, a legkisebb még csak 1/2 éves, hiszen oly nagy szükségök lett volna még ezeknek a gondos apai szeretetre? Ne sirjatok. Ne zokogjatok árván maradottak, jól tudom, nagy a ti fájdalomatok és szomorúságotok, de enyhítse fájdalomtatokat a viszonttalálkozás édes hite.

„A sáfároknak az kívántatik meg, hogy mindenben hívnek találtassék.“ Te hív voltál elköltözött lélek, a te nemes pályafutásod igazolja ezt fényesen! Hidd el: „Eltétetett számodra az élet koronája!“

Birtha József.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **II-ik Rákóczi Ferencz emlékünnepele Debrecenben.** Midőn e sorokat írjuk, ünnepi díszben és ünnepi hangulatban uszik Debrecen városa. Ilyen mozgalmas napokat régen éltünk. Az egyházkerületi 5 napra elnyult közgyűlés; a kerületi tornaverseny; polgármesterek értekezlete különben is százával hozta a vendégeket városunk vendégszerető falai közé. S 22-én ünnepeltük a dicső kuruc háborúk kezdetének 200 éves évfordulóját. Nevezett nap délelőttjén 8 órakor **ünnepi istenitiszteleket** volt a nagytemplomban a következő műsorral: „Program: a nagy szabadsághősnek II. Rákóczi Ferencz fejedelemnek, az ev. ref. nagytemplomban 1903. évi május hó 22-én délelőtt 8 órakor megtartott ünnepélyére. a) Felálló ének: a 37. dicséret első verse. b) Gyülekezeti ének: XC. zsoltár első verse. c) A főiskolai ének előadja: a „Hymnus“ első és utolsó versszakát. d) Dicsőfi József lelkész alkalmi imádságot mond. e) A főiskolai ének előadja: a szózat első és utolsó versszakát. f) Gyülekezeti ének: a 179. dicséret 10-ik verse.“ A nagytemplomból a közönség a római kath. templomba vonult s az itt meghallgatott mise után diszközgyűlés volt a városháza udvarán a következő műsorral: „1. Elnöki megnyitó. 2. Ünnepi beszéd: tartotta Thaly Kálmán dr. a Szent István rend vitéze, Debrecen város országos képviselője. 3. Taná-

esi indítvány. a) Rákóczi hamvainak hazaszállítását meg-sürgető felirat a képviselőházhoz, hasonló szellemű határozathozatalra a társörvényhatóságok felhívása; b) Indítvány Rákóczi arcképének a közgyűlési terem számára való megfestése tárgyában. 4. Polgármester indítványa Thaly Kálmán dr. részére elismerés nyilvánítsa iránt. 5. A diszközgyűlés berekesztése.“ Délután a tornaünnepély keretében folytatása volt a Rákóczi ünnepnek, a mikor is a közönség résztvett a tornaünnepben, a hol a tanulók disz-tornamutatványokat rendeztek. Igazán szép napok voltak e hét napjai s különösen a mi a Rákóczi-féle szabadságharc kezdetének 200-ik évfordulati ünnepét illeti: feltétlen elismerést érdemelnek a rendezők! Ujra vérzenek a magyar nemzet sebei . . . gyógyító ir e sebekre csak a hazaszeretet erényének ebrentartása lehet! Debrecen e tekintetben megtette kötelességét!

— **Felhívás és kérelem a horvátországi magyarság érdekében!** Miként Luther és Cálvin korában, úgy az elmúlt 1901. év tavaszán is, mint angyali szózat járta be és árasztotta el a szlavoniai magyarok szívét: „Serkenj fel, a ki aluszol, kelj fel a halálból és megvilágosodik neked a Krisztus“. S e szózatától áthatva, mintegy mély álomból felébredve, kezökbe ragadták horvátországi magyarjaink Krisztus evangéliumának világosító fáklyáját s könyörögve jöttek oda, hol őket a magyar hazában lakó testvérek kimentették abból a veszélyes örvényből, melybe a horvátok fanatikus részének irántunk éreztetett gyűlölete már-már alá sülyeszté őket. De a magyarok Istene nem engedé, hogy szándékuk teljesejék; minél türethetlenebb volt a nyomás, annál inkább felébredt idegenbe szakadt testvéreink szívében a magyarság, a bölcsőnk álma felett örökös, sirt és édes nyugalmat adó édes anyának, magyar hazánknak szeretete. S hogy szeretetüket, magyar hazánkhoz való ragaszkodásukat kimutassák, áttértek a nikinci-i róm. kath. magyarok a református vallásra. S magyar testvéreink! most elöttetek állanak, zörgetnek szívetek ajtaján, hogy könyörületre s támogatásra találjanak. Mert ők, miként a gyermekek, gyengék, erőtlének, testi-lelki támogatástokra szorulnak. Még se iskolánk, se templomunk, még csak egy kis imaházunk sincsen, hanem, mint az első keresztyének, mi is hol itt, hol amott, igen sokszor pedig Istennek szabad ege alatt gyűlünk össze, hogy imádhassuk, dicsőíthessük anyanyelvünkön a mi Istenünket. Oh nyiljek meg tehát szívetek a mi kérésünk előtt. Járuljatok hozzá filléritekkel a mi építkezéseinkhez. Ha ti magyar hazánk fia s leányai részvétlenül fordultok el tőlünk, szeretett magyar hazánkra nézve mi elveszünk, megsemmisülünk, gyermekeinkkel együtt. Magyar testvéreink! ti el sem tudjátok gondolni, hogy mily nagy fájdalom okoz a szülei szívnek az, mikor látja, hogy gyermekei kezdik elfeledni az édes magyar anyanyelvet. A ti gyermekeitek boldogok, mert az édes anya emlőin táplálkoznak, mieink boldogtalanok, mert e tápláléktól nemcsak elvonatnak; de ez ideig még az is meg volt tiltva, hogy arra, magyar anyanyelvükre reá gondoljanak. Támogatásaitokkal ezeket is boldogokká tehetitek, mert mihelyt felépül iskolánk, templomunk, azonnal megcsendül s csengeni, diadalmaskodni is fog mindörökké az édes magyar nyelv. Nyujtsátok tehát segítő, gyámolító kezeiket s fogadjátok szeretettel a hozzátok érkező gyűjtöket. Kiki tehetségéhez képest pénzzel, vagy gabonával igyekezzék rajtuk segíteni, hogy a horvátországi református magyarok ügye diadalra juthasson. S, ha ezeket megcselekszitek, ha nyujtatok nekik áldozatokat,

titeket Istennek megsokszorozódott áldása s a megmen-
tett horvátországi magyarok örök hálája fog kísérni
minden léptetekben. A nikinci-i magyarság nevében:
Szabó Péter alsó-baranya-bácsi s slavoniai esperes.
Hegedüs Ferencz nikinci-i ref. miss. lelkész

— **Adomány és köszönet.** Mezőszegedi Szegedi
Antalné, szül: lázári Nagy Ilona, darnói lakos, — egy-
háza és vallása iránti szeretetből és buzgóságból — a
mult évben pünköszt ünnepre, egy sajátkezűleg készített,
igen díszes es nagy értékű urasztaliterítőt admányozott
a darnói ev. ref. egyháznak; most pedig ismét úgy *ő*
maga, mint *férje*, szülői szeretetök szent érzelmeitől
áthatva s vallásosságuknak mintegy újabb jeléül, a mult
évben megboldogult feledhetetlen kis leányuknak, *Margitkának*
emlékére, egy arannyal díszített ezüst ur-
asztalipoharat (160 korona értékben) ajándékoztak az
említett egyháznak. Ugyancsak nevezett jószívű adako-
zók látják el állandóan az urvacsora-osztáshoz szüksé-
ges kenyérrel egyházunkat. Fogadják a nemes lelkű
adakozók ez uton is legmelegebb, hálás köszönetünket...
A Mindenható oltalma és áldása legyen rajtok!...
A darnói ev. ref. egyház nevében: *Andorkó Sándor*,
ev. ref. lelkész.

— **A papi nőtlenség** ügyében az olasz papok
nem régen kérvényt nyújtottak be a pápához. Azt
mondják kérvényükben, hogy Krisztus az ő egyházát
nem a nőtlen emberek számára alkotta és sohasem
tanított a papi nőtlenségről, tudván az Ő isteni böl-
csesége folytán, hogy ettől soha senki meg nem fosztja
öket. Bizonyos korszakokban nőültek is a papok és
csak a tridentí zsinat óta ártatlan a papi nőtlenség.
A görög katolikusok azonban nem egyeztek bele, ezért
a pápa ezeknek azt a kedvezményt adta, hogy családot
alapíthassanak. „Vajjon nem ugyanazon husból és vér-
ből valók vagyunk-e mi is, s nem ugyanazon Atyának
a gyermekei vagyunk-e. Miért tagadjuk meg magunktól
azt, a mit Isten nekünk megengedett?” mondják az
olasz papok. A pápa az erélyes hangú kérvényre nem
válaszolt, mire a szicíliai papok a követeléseiket ma-
gában foglaló kérvényt kinyomatták és egész Olaszor-
szágban terjesztik, a mi a Vatikánnak nagy nyugtalan-
ságot okoz.

— **A reformátusok szobrot emelnek Servét-
nek!** Egy francia prot. lap a „Vie Nouvelle” írja ezt az
elég érdekes hirt, melyet szószerint lefordítva közlünk:
„Minden franciaországi és genfi kompetens bizottság
egyértelműleg elfogadta Doumergue (montaubani theol.)
tanár azon indítványát, hogy Servétnek emléket állít-
sanak; az emlékkövön a következő felírás lesz: Mi,
nagy reformátorunk, Kálvinnak tisztelő és hálás fiai —
de karhozható tévedését, mely századé volt és a re-
formáció s evangéliom igaz elvei szerint szilárdan ra-
gaszkodva a lelkiismereti szabadsághoz, emeltük ezt az
engesztelő emléket 1903. október 27. 1553 okt. 27-én
Champel-ben a Villeneuve-d’Aragon-ból való s mág-
lyán elhalt Servét Mihály, született 1511. szept. 29.

— **A francia szerzetesek** úgy látszik Belgiumot
tartják legbiztosabb menedéknél. Európának egyetlen
államában sem mutat a szerzetesek számának növeke-
dése oly nagy arányt, mint éppen Belgiumban, a meny-
nyiben 1846–1900-ig itt a férfi-szerzetesek száma
megháromszorozódott, az apácák száma pedig megöt-
szorozódott. Meg 1900-ban az idegen szerzetesek szá-
ma 6913 volt, már 1902. szeptemberben 12,213-ra
emelkedett, 1900-ban 173 lakosra esett egy szerzetes,

ma már 150 lakosra esik egy szerzetes. Nem csoda
tehát, ha a belga szabad gondolkozók ez év folyamán
tartott gyűlésükön Brüssellesben hevesen kikelték a szer-
zetesek beözönlése ellen. Belgiumban azonban, a kleri-
kálizmus hazájában, még ez idő szerint a felszólalás
visszhangra nem talált.

— **Kitüntetés.** Lengyel Imre nyugalmazott tör-
vényszéki bírót, az alsószabolcs-hajduvidéki egyház-
megye gondnokát, kollégiumi gazdasági tanácsost a
közügyek terén kifejtett sokirányú buzgó tevékenysége
által szerzett érdemeiért a király ő felsége a kirá-
lyi tanácsosi címmel ruházta fel. Melegen gratulálunk!

— **Az utazó keresztyének** társasága alakult 1899-
ben Amerikában 12 taggal. Célja az volt először, hogy
a keresztyén kereskedőket tömörítse egy egyesületbe,
továbbá, hogy az igazság terjesztésén munkálkodjanak
úgy példájokkal, mint beszédökkel. Szombaton tartanak
külön istenitiszteletet, de vasárnap jelen vannak a ren-
des istenitiszteleteken is, melyeken az egyházi zenét
ők szolgáltatják, s alkalomadtán beszélnek is, továbbá
jótékonykodnak, s másokat is jótékonyásra buzdítanak.
Ma már 18 amerikai államban 23,000 tagja van az
egyesületnek, mely 3 havi folyóiratot is tart fenn.

T a r t a l o m j e g y z é k : Gondolatárlózás az egyházi adózás
mezejéről. Lencz Géza. — 37. §. Gulyás Lajos. — Nyílt le-
vél Lánzy Józsefhez. — Kálmán Farkas. — T a n ü g y : A
gyakorlati tanárképzésről. Barcsa János. — K ö z é l e t
t ü n k : Egyházkerületi közgyűlés. — Irodalom. — Külföld:
A Reformed Church in United States Missioi Boardjának
gyűlése Philadelphianban. Harsányi István. — N e k r o l o g :
Takács Gyula. Birtha József. — Különlék.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályázat

a békésbánati ref. egyházmegyében az *öcsödi*
ref. lelkészi állásra.

Javadalma:

1. Az egyház pénztárából készpénz 1392
korona. 2. 35 hold 244 öl szántó föld: 845 ko-
rona. 3. 5 hold 1063 öl kaszáló: 102 korona.
4. 13 hold 917 öl szántó föld: 137 korona. 5.
2 hold 168 öl föld: 13 korona. 6. 10 hold 811
öl szántó föld: 255 korona. 7. Földkisajátítási tőke-
kamat, jelenleg 67 kor. 3 fill. 8. Temetési stóla
értéke 600 korona. 9. Keresztelési és esketési
stóla-váltás 400 korona. 10. Szabad lakás. 11.
Az épületek takarítására 10 korona. Az összes ja-
vadalom pénzértéke 3818 kor. 3 fillér.

Kötelesség: a törvényszabta összes lelkészi
teendők végzése.

Pályázati határidő 1903. június 13.

A kellően felszerelt pályázati kérvények Gyulára, Békés megyében, *Dombi Lajos* eszterheshez küldendők.

Debrecen, 1903. május hó.

Kiss Áron
püspök.

Pályásat két tanári állásra.

A hódmező-vásárhelyi, állami segélyben részesülő ev. reform. főgymnasiunban két *rendes*, esetleg *helyettes* tanári állásra pályázat hirdetik, u. m.

1. egy *latin* és *görög* nyelvi és irodalmi,
2. egy *természettani* és *mennyiségtani* tanszakra.

A megválasztott tanárok e megjelölt tanszakok mellett kötelesek esetleg az illető tanszakkal rokon, más tantárgyakat is tanítani. Ha *rendes* tanár választatik meg: egy évi sikeres működés után állandósíttatik.

A *rendes* tanár javadalmazása: 2400 korona törzsfizetés; 500 korona lakbér és 200 korona öt ízben emelkedhető ötéves pótlék, évnegyedes részletekben előre kiszolgáltatva. Megjegyezzük, hogy tanintézetünkben van négy 2800. és szintén négy 3200 korona törzsfizetéssel javadalmazott állás, a melyekre az előléptetés alkalmával történik.

Ha *helyettes* tanár választatik meg: évi díja 1600 korona törzsfizetés és 200 korona lakbér, szintén évnegyedes részletekben előre kiadva.

Csak ev. reform. vallásuak pályázhatnak.

A megválasztott *rendes* tanárok az országos tanári nyugdíjintézetnek jogos és kötelezett tagjai.

A pályázók életkorukra, vallásukra, képességeikre, egészségi állapotukra és hadi kötelezettségükre vonatkozó okleveleiket és igazolványukat a f. évi június 5-ig alólirotthoz küldjék be.

A megválasztottak hivatalukat a f. évi szept. 1-én kötelesek elfoglalni.

Hódmező-vásárhelyen 1903. május 4-én.

Pap Imre,
lelkész-elnök.

Pályásati hirdetmény

a hajdunánási államilag segélyezett ev. ref. főgymnasiunban üresedésbe jött egy *rendes* tanári állásra.

Pályázhatnak a történelem és latin nyelvből, esetleg a történelem és magyar nyelvből középiskolai oklevéllel bíró ev. ref. vallásu tanárok, vagy tanárjelöltek.

A *rendes* tanárok fizetése 2400 korona törzsfizetés, a mely 3600 koronáig emelkedhetik és 480 korona lakáspénz a főgymnasium pénztárából évnegyedes részletekben előre kiszolgáltatva és 5 ízben 200—200 korona ötéves korpótlék. A korpótlékba a másutt 10 éven belül *rendes* tanári minőségben eltöltött idő is beszámíttatik.

Az állandósítás e tanszéken egy évi sikeres működés után történhetik, de e tekintetben a jogot az iskolai előjáróság tartja fenn magának.

Nyugdíjigény az 1894-ik évi XXVII. törv.-c. értelmében.

Ha a kijelölt szakokból okleveles és egyébként is alkalmas tanférfiak nem jelentkeznének, nem okleveles egyének pályázati kérvényei is figyelembe vétetnek s az eként megválasztott *helyettes* tanárnak havonként előrefizetendő 1800 korona évi fizetése leend. Ha azonban időközben oklevelet szerez, annak bemutatásától kezdve a *rendes* tanári illetmények élvezetébe lép.

Kellőleg felszerelt t. i. születési, a képesítést, eddigi tanári szolgálat, hadkötelezettségi viszonyt és egészségi állapotot igazoló okmányokkal ellátott, a hajdunánási ev. ref. egyháztanácsához intézett kérvények f. évi június 10-ig alólirott lelkészelnökhöz nyújtandók be.

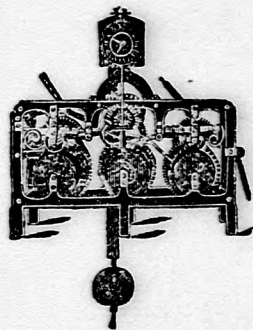
A megválasztott állását folyó évi augusztus hó 29-ig tartozik elfoglalni.

Hajdunánás, 1903. május hó 12-én.

Kállay Imre,
főgondnok.

Benkő Lajos,
ev. ref. lelkészelnök.

Toronyórák,

palota-, városi-, gyári- és laktanya-
órák berendezését a legelőnyösebben
eszközi

Mayer Károly utóda

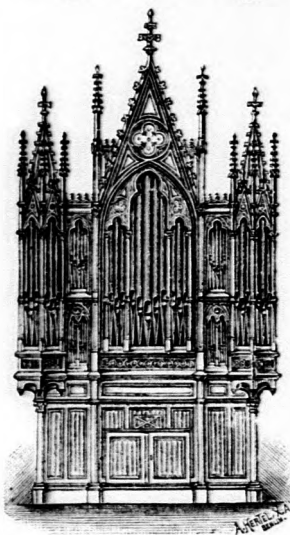
Müller János

első magy. óragyár gőzberendezéssel
Budapest, VII., Csömöri ut 50. sz.
Képes árjegyzék és költségvetések bér-
mentve.

Az 1901. évi makói ipar és gazdasági kiállításon a nagy diszoklevéllel kitüntetve.

Wegenstein C. L.

első délmagyarországi
orgona-építő műintézet

(gőzerőre berendezve)

Temesvárott.

Szállit kitűnő legújabb rendszer szerint készített

pneumatikus

orgonákat

o bármily o
nagyságban

legolcsóbb árak

mellett.

Az 1896. évi kiállításon a nagy milleniumi éremmel kitüntetve

Alapított 1840.

Alapított 1840.

Hönig Frigyes

gőzüzemre berendezett harang- és
ércöntődéje, szivattyugár

ARAD, RÁKÓCZY-UTCA, 11.—28. SZÁM.

Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben egy azon hang előállításánál 35—40% suly és ármegtakarítás éretik el. Kitűnő jó hang és tartósságért több évi szavatolás!

Legkedvezőbb fizetési feltételek!

Forgatható és igen könnyen lódítható vas harang-fölszerelések, melyekkel egy ember több harangot húzhat és tűzmentes vasállványokat. Régi harangoknak vas szerelésre való átalakítását, avagy azoknak csekély fölülfizetés mellett új harangokkal való becserélését.

Képes árlapok és költségvetések kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

1890-ben a legnagyobb állami éremmel kitüntetve.

A tavaszi idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.